

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง ความหลากหลายของกล้วยไม้ในป่าชุมชนบ้านปางเปา ตำบลขี้เหล็ก อำเภอแม่แตง
จังหวัดเชียงใหม่
Orchid Diversity at Baan Pangpao Community Forest, Tambon Khilek, Maetaeng,
Chiangmai

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2561
จำนวน 271,200 บาท

หัวหน้าโครงการ นายชิต อินปรา
ผู้ร่วมโครงการ -

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์
30 กรกฎาคม 2562

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัย เรื่อง ความหลากหลายของกล้วยไม้ในป่าชุมชนบ้านปางเปา ตำบลสีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2560 และปี 2561 ได้เริ่มทำการวิจัยตั้งแต่ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2559 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2561 โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณอุดหนุน การวิจัยจากสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัย

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้	
B : 362500	เลขเรียกหนังสือ
I : - 9 พ.ย. 2563	
วันที่	

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	ข
สารบัญภาพ	ค
บทคัดย่อ	1
Abstract	2
คำนำ	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
การตรวจเอกสาร	3
วันเวลาและสถานที่ทำการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
อุปกรณ์และวิธีการ	5
ผลการวิจัย	5
วิจารณ์ผลการวิจัย	81
สรุปผลการวิจัย	83
เอกสารอ้างอิง	84

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ชนิดกล้วยไม้ที่สำรวจพบขณะเริ่มบานดอกในฤดูหนาว (ตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือนตุลาคมถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนกุมภาพันธ์) ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางเปา	6
2	ชนิดกล้วยไม้ที่สำรวจพบขณะเริ่มบานดอกในฤดูร้อน (ตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือนกุมภาพันธ์ถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนพฤษภาคม) ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางเปา	7
3	ชนิดกล้วยไม้ที่สำรวจพบขณะเริ่มบานดอกในฤดูฝน (ตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือนพฤษภาคมถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนตุลาคม) ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางเปา	9
4	ชนิดกล้วยไม้ที่สำรวจพบและความถี่ของจำนวนประชากรกล้วยไม้แต่ละชนิด ในแต่ละเขตของป่าชุมชนบ้านปางเปา	14

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า	
1	ลักษณะสีปากของดอกเอื้องท้าวคูลู	18
2	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางอ้วนแมงมุม	19
3	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องสีตอง	20
4	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางอ้วนนกระยาง	21
5	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องตูปมูบมคติน	22
6	ลักษณะดอกของเอื้องนางกราย	23
7	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องหอมเตย	24
8	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางนวล	25
9	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องอ้วนน้อย	26
10	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องฮาเบนาเรียวิริคิฟลอร่า	27
11	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางอ้วนสาคริก	28
12	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางอ้วน	29
13	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางตายกลีบม้วน	30
14	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางตาย	31
15	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องบัวใบเดี่ยว	32
16	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องกลีบม้วน	33
17	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องมรกต	34
18	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องสีกุนคล	35
19	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องพัดนางชี	36
20	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องโรย	37
21	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องกาเรการ์อน	38
22	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องจุพาร์ตัน	39
23	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องเหลืองประไพ	40
24	ลักษณะดอกของเอื้องข้างผสม โขลง	41
25	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องหัวข้าวต้มปากโค้ง	42
26	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องหัวข้าวต้มปากตรง	43
27	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องอึ้ง	44

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
28	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องจุงนาง	45
29	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องนางตาม	46
30	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องจุงนางสยาม	47
31	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องว่านข้าวเหนียว	48
32	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องบานจ้วน	49
33	ลักษณะดอกของเอื้องใบหมาก	50
34	ลักษณะต้นและดอกของเอื้องหมาก	51
35	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนิมมานรดี	52
36	ลักษณะดอกของเอื้องนimbangช่อ	53
37	ลักษณะดอกของเอื้องสิงโตสมอหิน	54
38	ลักษณะดอกของเอื้องรวงข้าว	55
39	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องกิมม้าใหญ่	56
40	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องสายย่อยไม้	57
41	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องข้าวเหนียวลิง	58
42	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องเงิน	59
43	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องผึ้ง	60
44	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องสายน้ำผึ้ง	61
45	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องช่างน้ำ	62
46	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องแปรงสีพื้น	63
47	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องคอกมะขาม	64
48	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด	65
49	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องกุหลาบอินทจักร	66
50	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องกุหลาบมาลัยแดง	67
51	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องพญาไร่ใบ	68
52	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องเขาแพะ	69
53	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องก้างปลา	70
54	ลักษณะของต้นและดอกของไคลโซสโตมาซิมมอนดิอิ	71
55	ลักษณะของต้นและดอกบนช่อของเอื้องงูเขียว	72

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
56	ลักษณะดอกบนช่อของเอื้องลิ้นคำใหญ่	73
57	ลักษณะต้นและดอกบนช่อของเอื้องลิ้นคำ	74
58	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องเขากวางอ่อน	75
59	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องไอยเรศ	76
60	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องเข็มหนู	77
61	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องเสือแพ้ว	78
62	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องเข็มขาว	79
63	ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องสามปอยนก	80

ความหลากหลายของกล้วยไม้ในป่าชุมชนบ้านปางเป่า ตำบลชี้เหล็ก อำเภอแม่แตง
จังหวัดเชียงใหม่

Orchid Diversity at Baan Pangpao Community Forest, Tambon Khilek,
Maetaeng, Chiangmai

จิต อินปรา

Chita Inpar

สาขาพืชสวนประดับ คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ 50290

บทคัดย่อ

การศึกษาความหลากหลายของกล้วยไม้ในป่าชุมชนบ้านปางเป่า ตำบลชี้เหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในปีแรกได้สำรวจศึกษาในแต่ละสัปดาห์ ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2559 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2560 พบกล้วยไม้พื้นเมือง 63 ชนิด ใน 2 วงศ์ย่อย คือ วงศ์ย่อยออร์คิดอยด์อี (Orchidoideae) เผ่าออร์คิดีอี (Orchideae) พบกล้วยไม้ 14 ชนิด ใน 4 สกุล คือ สกุลท้าวคูลู (*Brachycorythis*) 1 ชนิด สกุลสังหิน (*Habenaria*) 9 ชนิด สกุลนางอ้ว (*Pecteilis*) 2 ชนิด และสกุลนางตาย (*Peristylus*) 2 ชนิด และวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยด์อี (Epidendroideae) พบกล้วยไม้ 49 ชนิด ใน 8 เผ่า ได้แก่ เผ่าเนอร์วิลีอี (Nervilleae) 1 สกุล คือ สกุลบัวสันโดษ (*Nervillea*) 1 ชนิด เผ่ามาลาซิเดอี (Malaxideae) 3 สกุล คือ สกุลไลพาริส (*Liparis*) 2 ชนิด สกุลหูเสือ (*Malaxis*) 1 ชนิด และสกุลพัตนางซี (*Oberonia*) 1 ชนิด เผ่าซิมบิเดอี (Cymbideae) 4 สกุล คือ สกุลเอื้องโรย (*Bromheadia*) 1 ชนิด สกุลกาเรการ่อน (*Cymbidium*) 2 ชนิด สกุลว่านอึ้ง (*Eulophia*) 5 ชนิด และสกุลเอื้องจูงนาง (*Geodorum*) 3 ชนิด เผ่าอาร์ธุซีอี (Arethuseae) 2 สกุล คือ ว่านข้าวเหนียว (*Pachystoma*) 1 ชนิด และสกุลเอื้องคินใบหมาก (*Spathoglottis*) 1 ชนิด เผ่าซีโลจีนีอี (Coelogyneae) 1 สกุล คือสกุลหมากเลื่อม (*Coelogyne*) 2 ชนิด เผ่าโพโดคิลีอี (Podochileae) 1 สกุล คือ สกุลเอื้องตะขาบขาว (*Eria*) 2 ชนิด เผ่าเดนโดรบีอี (Dendrobieae) 2 สกุล คือ สกุลสิงโต (*Bulbophyllum*) 3 ชนิด และสกุลหวาย (*Dendrobium*) 8 ชนิด และเผ่าแวนดีอี (Vandaeae) 9 สกุล คือ สกุลกุหลาบ (*Aerides*) 3 ชนิด สกุลพญาไร้ใบ (*Chiloschista*) 1 ชนิด สกุลโคลโซสโตมา (*Cleisostoma*) 3 ชนิด สกุลเอื้องลิ้นดำ (*Luisia*) 3 ชนิด สกุลฟาแลนอปีซิส (*Phalaenopsis*) 1 ชนิด สกุลช้าง (*Rhynchostylis*) 1 ชนิด สกุลแจ่มหนู (*Smitinandia*) 1 ชนิด สกุลเสื่อ (*Staurochilus*) 1 ชนิด และสกุลสามปอย (*Vanda*) 2 ชนิด จำนวนประชากรกล้วยไม้ที่พบในแต่ละเขต มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความอุดมสมบูรณ์

ของป่า เดือนที่พบกล้วยไม้เริ่มบานจำนวนมากที่สุดในเดือนเมษายน รองลงมาคือเดือนสิงหาคม และพบจำนวนน้อยที่สุดในเดือนธันวาคม ในปีที่สองได้นำต้นกล้วยไม้ชนิดที่พบในพื้นที่และมีความสวยงามเข้าไปปลูกเสริม จำนวน 4 ชนิด รวม 3,000 ต้น พบว่ามีต้นกล้วยไม้บางต้นได้รับความเสียหายจากไฟป่า อย่างไรก็ตามกล้วยไม้ส่วนใหญ่ก็ยังคงเหลือรอดและเจริญเติบโตต่อไป

คำสำคัญ: ป่าชุมชนบ้านปางเป่ากล้วยไม้พื้นเมือง ความหลากหลายของกล้วยไม้

Abstract

Study on orchid diversity at Baan Pangpao community forest, Tambon Khilek, Maetaeng, Chiangmai. First year, the study was conducted in each week from October, 2016 to September, 2017. Sixty-three native orchid species of 2 subfamilies, Orchidoideae and Epidendroideae, were found in the area. Fourteen Orchidoideae, orchid species of tribe Orchideae were found in 4 genera, *Brachycorythis*: 1 species, *Habenaria*: 9 species, *Pecteilis*: 2 species and *Peristylus*: 2 species. Fourty-nine Epidendroideae, orchid species were found in 8 tribes, Nervileae; *Nervillea*: 1 species, Malaxideae; *Liparis*: 2 species, *Malaxis*: 1 species and *Oberonia*: 1 species, Cymbideae; *Bromheadia*: 1 species, *Cymbidium*: 2 species, *Eulophia*: 5 species and *Geodorum*: 3 species, Arethuseae; *Pachystoma* 1 species and *Spathoglottis* 1 species, Coelogyneae; *Coelogyne*: 2 species, Podochileae; *Eria*: 2 species, Dendrobieae; *Bulbophyllum* 3 species and *Dendrobium*: 8 species and Vandaeae; *Aerides*: 3 species, *Chiloschista*: 1 species, *Cleisostoma*: 3 species, *Luisia*: 3 species, *Phalaenopsis*: 1 species, *Rhynchostylis*: 1 species, *Smitinandia*: 1 species, *Staurochilus*: 1 species and *Vanda*: 2 species. The number of orchid populations found in each zone had a positive relationship with wild abundance. The highest number of orchids was found in April, the second was August, and found the least number in December. In the second year, 3,000 plants of 4 beautiful species, those found in the area were fixed on trees. Over the year some orchid seedlings were damaged by wildfire. However, most orchids still survive and continue to grow.

Key words: Baan Pangpao community forest, Native orchid, Orchid diversity

คำนำ

บ้านปางเปา ตำบลชี่เหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน โดยกรมป่าไม้ได้อนุมัติให้ป่าชุมชนบ้านปางเปาเป็นป่าชุมชนที่ถูกต้องตามนโยบายของกรมป่าไม้ (สำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่, 2548) และพบว่าชุมชนบ้านปางเปาได้มีระดับการมีส่วนร่วม โดย 74.2 เปอร์เซ็นต์ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในป่าชุมชน 71.9 เปอร์เซ็นต์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาป่า และ 75.3 เปอร์เซ็นต์ เห็นด้วยในกฎระเบียบป่าชุมชน (ไพโรจน์, 2556)

ป่าชุมชนบ้านปางเปาเป็นพื้นที่ป่าที่ยังคงความสมบูรณ์ของผืนป่า มีต้นไม้กล้วยไม้ และพืชสมุนไพรหลากหลายชนิด ที่สำคัญคือเป็นป่าที่อยู่ใกล้กับตัวเมือง มีการคมนาคมสะดวก เหมาะแก่การเป็นแหล่งศึกษาทางธรรมชาติวิทยาสำหรับนักเรียนและนักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาความหลากหลายของกล้วยไม้ในป่าชุมชนบ้านปางเปา จะเป็นข้อมูลพื้นฐานทางความหลากหลายของกล้วยไม้ในป่าชุมชนบ้านปางเปา ให้แก่นักเรียน นักศึกษา ผู้สนใจ และนักวิจัยได้ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงความหลากหลายของกล้วยไม้ในป่าชุมชนบ้านปางเปา
2. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้นักเรียน นักศึกษา ผู้สนใจ และนักวิจัยได้ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยต่อไป

การตรวจเอกสาร

กล้วยไม้พันธุ์แท้ (orchid species) ส่วนใหญ่กำเนิดในเขตร้อนและเขตอบอุ่น โดยเฉพาะเขตร้อนแถบทวีปเอเชีย กล้วยไม้พันธุ์แท้ที่ค้นพบและรู้จักในโลกมีประมาณ 800 สกุล (genus) กว่า 35,000 ชนิด (species) (Sheehan and Sheehan, 1994) ประเทศไทยตั้งอยู่ในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งนับว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์มาก และมีกล้วยไม้นานาชนิด (ไพบูลย์, 2521) เป็นแหล่งกำเนิดของกล้วยไม้พันธุ์แท้ประมาณ 170 สกุล กว่า 1,230 ชนิด (ไพบูลย์, 2531) กล้วยไม้พันธุ์แท้ที่จัดเป็นพืชอนุรักษ์ บางชนิดกำลังอยู่ในภาวะอันตรายหรือใกล้สูญพันธุ์ไปจากแหล่งกำเนิด หลายชนิดกำลังอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้กล้วยไม้พื้นเมืองหลายๆ ชนิดกำลังตกอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์มีหลายสาเหตุ เช่น การลักลอบนำกล้วยไม้จากสภาพธรรมชาติออกมาขาย การตัดต้นไม้ที่กล้วยไม้อิง

อาศัยและการทำไร่เลื่อนลอย การเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศอย่างรวดเร็ว และการบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่า เพื่อถือครองที่ดินซึ่งเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมของการอิงอาศัยของกล้วยไม้อย่างเบ็ดเสร็จ (ชิต, 2556)

จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย สภาพภูมิอากาศมี 3 ฤดู โดยมีฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม และฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ (ศูนย์ภูมิอากาศ สำนักพัฒนาอศุนิยมวิทยา, 2560)

ป่าชุมชนบ้านปางเป่า มีเขตที่ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลขี้เหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นป่าเต็งรังผสมป่าเบญจพรรณ มีเนื้อที่ 938 ไร่ 1 งาน ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับภูเขา สภาพดินเป็นดินร่วนผสมลูกรัง มีค่าพิกัด G.P.S. 899071 897086 97091 890086 888082 890081 891078 892079 และ 894078 (สำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่, 2548) มีค่าพิกัดกลางแปลงป่าชุมชน 48550/2108040UTM อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล ประมาณ 430 เมตร (ไพโรจน์, 2556) กรมป่าไม้ได้อนุมัติให้ป่าชุมชนบ้านปางเป่า เป็นป่าชุมชนที่ถูกตั้งตามนโยบายของกรมป่าไม้เมื่อปี พ.ศ.2554 (สำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่, 2548) ประชาชนในชุมชนบ้านปางเป่า 74.2 เปอร์เซ็นต์ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในป่าชุมชน 71.9 เปอร์เซ็นต์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาป่า และ 75.3 เปอร์เซ็นต์ เห็นด้วยในกฎระเบียบป่าชุมชน ชุมชนมีรายได้จากการเก็บหาของป่าเฉลี่ย 4,719 บาท/ปี/ครัวเรือน และพบว่าพันธุ์ไม้ที่ปรากฏในพื้นที่จำนวน 30 ชนิด ประกอบด้วย พลวง เหียง เต็ง รัง เก็ด แดง เหมือด แสลงใจ กว้าว ก่อ กะบก กะพี้ ข้าวสาร ชี้อ้าย คำมอกหลวง จั้วป่า ส้าน ดงคำ ตะแบก ตะคร้อ ตีนนก ประคู้ มะกั้มะหาด รกฟ้า รัก สมอ สัก หว้า และอ้อยช้าง (ไพโรจน์, 2556) มีกล้วยไม้สกุลฮาเบนาเรียจำนวน 7 ชนิด แยกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่เจริญอยู่ในบริเวณที่มีดินร่วนปนลูกรัง มีแสงส่องสว่างมาก และมีความชื้นปานกลาง จำนวน 6 ชนิด คือ เอื้องนางอ้วมงามุ่ม เอื้องนางอ้วมสีตอง เอื้องนางอ้วนกกระยาง เอื้องตูปมูบมดลัน เอื้องคอกนางนวล และเอื้องนางอ้วนน้อย และกลุ่มที่เจริญอยู่ในบริเวณที่มีแสงสว่างน้อยและมีความชื้นสูง คือ เอื้องหอมเคย (อำนาจ, 2552)

วันเวลาและสถานที่ทำการวิจัย

วัน เวลา เดือนตุลาคม 2559 ถึง เดือนกันยายน 2561

สถานที่ ป่าชุมชนบ้านปางเป่า ตำบลขี้เหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำเอาผลการวิจัยลงเผยแพร่ในวารสาร
2. หน่วยงาน โรงเรียนและสถานศึกษาที่สนใจในการศึกษาโดยธรรมชาติวิทยาสามารถนำผลงานไปวิจัยต่อยอดหรือประยุกต์ใช้ได้

อุปกรณ์และวิธีการ

1. สำรวจกล้วยไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนโดยวิธี Line transect แบ่งพื้นที่ป่าชุมชนออกเป็น 9 เขต (zone) แต่ละเขตทำการสุ่มสำรวจในพื้นที่ 50×50 เมตร บันทึก บันทึกชนิด จำนวน และตำแหน่งที่พบในพื้นที่แต่ละเขตทุกสัปดาห์
2. นำรายละเอียดจากการสำรวจลงแต่ละเขต และนำมาปรับเขียนเส้นทางศึกษาธรรมชาติเพื่อให้สะดวกแก่การศึกษาและกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด
3. บันทึกลักษณะทางสัณฐานของต้น ใบ และดอก และภาพต้นกล้วยไม้ที่พบ
4. เขียนและสรุปรายงานผลการศึกษา

ผลการวิจัย

ในปีแรก (กันยายน 2559 ถึง ตุลาคม 2560) ได้สำรวจศึกษาโดยเริ่มจากฤดูหนาว โดยในเดือนตุลาคมพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานในสัปดาห์ที่สี่ จำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องนางอ้วมงามุม (*Habenaria amplexicula* Rolfe ex Downie) ในเดือนพฤศจิกายนพบกล้วยไม้ที่เริ่มบาน 4 ชนิด โดยชนิดที่บานในสัปดาห์แรกของเดือนจำนวน 1 ชนิด คือเอื้องสิงโตรวงข้าว (*Bulbophyllum marcocoleum* Seidenf.) ในสัปดาห์ที่สองพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 1 ชนิด คือ ไครโซสโตมาวิมมอนดิอ [*Cleisostoma simondii* (Gagnep) Seidenf.] และในสัปดาห์ที่สามพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกคือเอื้องพัตนางชี (*Oberonia pachyphylla* King & Pantl.) ในเดือนธันวาคมพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานจำนวน 1 ชนิดในสัปดาห์แรกของเดือนได้แก่ เอื้องกิบม้าใหญ่ (*Bulbophyllum rufinum* Rchb.f.) ในเดือนมกราคมพบกล้วยไม้ที่เริ่มบาน 2 ชนิด โดยชนิดที่เริ่มบานในสัปดาห์แรกของเดือนจำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องว่านข้าวเหนียว (*Pachystoma pubescens* Blume) และในสัปดาห์ที่สี่พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องเข็มขาว (*Vanda lilacina* Teijsm. & Binn.) ในเดือนกุมภาพันธ์ในสัปดาห์แรกและสัปดาห์ที่สองซึ่งเป็นปลายฤดูหนาว พบกล้วยไม้ที่เริ่มบาน 2 ชนิด โดยชนิดที่บานในสัปดาห์แรกของเดือนได้แก่ เอื้องข้างผสมโหลง (*Eulophia graminia* Lindl.) ในสัปดาห์ที่สองพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องสายน้ำผึ้ง (*Dendrobium primulinum* Lindley) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ชนิดกล้วยไม้ที่สำรวจพบขณะเริ่มบานดอกในฤดูหนาว (ตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือนตุลาคมถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนกุมภาพันธ์) ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางเปา

เดือน	สัปดาห์ที่	ชนิดกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก
ตุลาคม	3	-
	4	<i>Habenaria amplexicaulis</i> Rolfe ex Downie
พฤศจิกายน	1	<i>Bulbophyllum marcocoleum</i> Seidenf.
	2	<i>Cleisostoma simondii</i> (Gagnep) Seidenf.
	3	<i>Oberonia pachyphylla</i> King & Pantl.
	4	-
ธันวาคม	1	<i>Bulbophyllum rufinum</i> Rchb.f.
	2	-
	3	-
	4	-
มกราคม	1	<i>Pachystoma pubescens</i> Blume
	2	-
	3	-
	4	<i>Vanda lilacina</i> Teijsm. & Binn.
กุมภาพันธ์	1	<i>Eulophia graminia</i> Lindl.
	2	<i>Dendrobium primulinum</i> Lindley

จากการสำรวจในฤดูร้อน ซึ่งเริ่มตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือนกุมภาพันธ์ถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนพฤษภาคม โดยในสัปดาห์ที่สี่ของเดือนกุมภาพันธ์ พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 1 ชนิด คือเอื้องช้าน้ำว (*Dendrobium pulchellum* Roxb.) ในเดือนมีนาคมพบกล้วยไม้ที่เริ่มบาน 3 ชนิด โดยชนิดที่เริ่มบานในสัปดาห์ที่สองจำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องแปรงสีพื้น [*Dendrobium secundum* (Bl.) Lindl.] และในสัปดาห์ที่สี่พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก คือ เอื้องผึ้ง (*Dendrobium lindleyi* Steud.) และเอื้องเงิน (*Dendrobium draconis* Rchb.f.) ในเดือนเมษายนพบกล้วยไม้ที่เริ่มบาน 16 ชนิด โดยชนิดที่เริ่มบานในสัปดาห์แรกจำนวน 3 ชนิด คือ เอื้องใบหมาก (*Coelogene lactea* Rchb.f.) เอื้องน่ม (*Eria bractescens* Lindley) และเอื้องสายช้อยไม้ [*Dendrobium aphyllum* (Roxb.) C.E.C. Fisch.] ในสัปดาห์ที่สองพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 3 ชนิด คือ เอื้องกุหลาบอินทร์จักร (*Aerides flabellate* Rolfe ex Downie) เอื้องพญาไร่ใบ (*Chiloschista viridiflava*

Seidenf.) และเอื้องเข็มหนู [*Smitinandia micrantha* (Lindl.) Holtt.] ในสัปดาห์ที่สามพบกล้วยไม้ที่
 เริ่มบานดอกจำนวน 3 ชนิด คือ เอื้องนิมมานรดี (*Eria amica* Rchb.f.) เอื้องนางตาม [*Geodorum*
recuvum (Roxb.) Alston] และเอื้องลิ้นคำ (*Luisia zollingeri* Rchb.f.) และในสัปดาห์ที่สี่พบกล้วยไม้
 ที่เริ่มบานดอกจำนวน 7 ชนิด คือ เอื้องการเรการ่อน [*Cymbidium aloifolium* (L.) Sw.] เอื้องอั้ง
 [*Eulophia spectabilis* (Dennst.) Suresh] เอื้องข้าวเหนียวลิง (*Dendrobium delacourii* Guillaumin)
 เอื้องจูงนางสยาม (*Geodorum siamensis* Rolfe ex Downie) เอื้องงูเขียว (*Luisia psyche* Rchb.f.)
 เอื้องลิ้นคำใหญ่ (*Luisia thailandica* Seidenf.) และเอื้องบัวใบเดียว (*Nervillea aragoana* Gaud.)
 และในต้นเดือนพฤษภาคม (สัปดาห์แรกถึงสัปดาห์ที่สอง) พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 4 ชนิด โดย
 ชนิดที่เริ่มบานดอกในสัปดาห์ที่สองจำนวน 5 ชนิด คือ เอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด (*Aerides falcata*
 Lindl. & Paxton) เอื้องกุหลาบมาลัยแดง (*Aerides multiflora* Roxb.) เอื้องเขาพะ [*Cleisostoma*
arietiana (Rchb.f.) Garay] เอื้องไอยเรศ [*Rhynchostylis retusa* (L.) Blume] และเอื้องเสื่อแผ้ว
 [*Staurochilus dawsonianus* (Rchb.f.) Schltr.] (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ชนิดกล้วยไม้ที่สำรวจพบขณะเริ่มบานดอกในฤดูร้อน (ตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือน
 กุมภาพันธ์ถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนพฤษภาคม) ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางเปา

เดือน	สัปดาห์ที่	ชนิดกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก
กุมภาพันธ์	3	-
	4	<i>Dendrobium pulchellum</i> Roxb.
มีนาคม	1	-
	2	<i>Dendrobium secundum</i> (Bl.) Lindl.
	3	-
	4	<i>Dendrobium lindleyi</i> Steud. <i>Dendrobium draconis</i> Rchb.f.
เมษายน	1	<i>Coelogene lactea</i> Rchb.f. <i>Eria bractescens</i> Lindley <i>Dendrobium aphyllum</i> (Roxb.) C.E.C. Fisch. <i>Vanda liouvillei</i> Finet
	2	<i>Aerides flabellata</i> Rolfe ex Downie <i>Chiloschista viridiflava</i> Seidenf. <i>Smitinandia micrantha</i> (Lindl.) Holtt.

ตารางที่ 2 (ต่อ)

เดือน	สัปดาห์ที่	ชนิดกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก
	3	<i>Eria amica</i> Rchb.f. <i>Geodorum recuvum</i> (Roxb.) Alston <i>Luisia zollingeri</i> Rchb.f.
เมษายน	4	<i>Cymbidium aloifolium</i> (L.) Sw. <i>Eulophia spectabilis</i> (Dennst.) Suresh <i>Dendrobium delacourii</i> Guillaumin <i>Geodorum siamensis</i> Rolfe ex Downie <i>Luisia psyche</i> Rchb.f. <i>Luisia thailandica</i> Seidenf. <i>Nervillea aragoana</i> Gaud.
พฤษภาคม	1	-
	2	<i>Aerides falcata</i> Lindl. & Paxton <i>Aerides multiflora</i> Roxb. <i>Cleisostoma arietiana</i> (Rchb.f.) Garay <i>Rhynchostylis retusa</i> (L.) Blume <i>Staurochilus dawsonianus</i> (Rchb.f.) Schltr.

จากการสำรวจในฤดูฝน ซึ่งเริ่มตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือนพฤษภาคมถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนตุลาคม โดยในเดือนพฤษภาคมพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกในสัปดาห์ที่สาม จำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องโรย (*Bromhedia aporoides* Rchb.f.) และกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกในสัปดาห์ที่สี่ จำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องจุงนาง (*Geodorum critinum* Jacks.) ในเดือนมิถุนายนพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 4 ชนิด โดยพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกในสัปดาห์แรก จำนวน 2 ชนิด คือ เอื้องมรกต (*Liparis sutepensis* Rolfe ex Downie) และเอื้องนางตายกลีบม้วน [*Peristylus affinis* (D. Don) Seidenf.] ในสัปดาห์ที่สองพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก จำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องนางตาย [*Peristylus goodyeroides* (D. Don) Lindl.] และในสัปดาห์ที่สี่พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก จำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องท้าวคูลู [*Brachycorythis helferi* (Rchb.f.) Summerh.] ในเดือนกรกฎาคมพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานจำนวน 2 ชนิด โดยพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกในสัปดาห์แรก จำนวน 1 ชนิด คือ เอื้องสิกุลกล (*Malaxis latifolia* J.E. Smith) และพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกในสัปดาห์ที่สี่ จำนวน 1 ชนิด

คือ เอื้องหัวข้าวต้มปากตรง (*Eulophia siamensis* Rolfe ex Downie) ในเดือนสิงหาคมพบกล้วยไม้ที่
 เริ่มบานดอกจำนวน 10 ชนิด โดยพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกในสัปดาห์แรก จำนวน 2 ชนิด คือ
 เอื้องหัวข้าวต้มปากโค้ง (*Eulophia pauciflora* Guillaumin) และเอื้องเขากวางอ่อน [*Phalaenopsis*
cornu-cervi (Breda) Blume & Rchb.f.] ในสัปดาห์ที่สอง พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 2 ชนิด
 คือ เอื้องดอกมะขาม (*Dendrobium venustum* Teijsm. & Binnend.) และเอื้องหอมเตย (*Habenaria*
lucida Wall ex Lindl.) ในสัปดาห์ที่สาม พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 3 ชนิด คือ เอื้องเหลือง
 ประไพ (*Eulophia geniculata* King & Pantl.) เอื้องกลีบม้วน [*Liparis paradoxa* (Lindl.) Rchb.f.]
 และเอื้องนางอ้วตากริก [*Pecteilis hawkesiana* (King & Pantl.) C.S. Kumar] ในสัปดาห์ที่สี่ พบ
 กล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 3 ชนิด คือ เอื้องจุฬารัตน์ (*Cymbidium cyperlifolium* Wall ex Lindl.)
 เอื้องนางอ้วตอง (*Habenaria chlorina* E. C. Parish & Rchb.f.) และเอื้องนางอ้ว [*Pecteilis*
susannae (L.) Raf.] ในเดือนกันยายนพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 4 ชนิด โดยพบกล้วยไม้ที่
 เริ่มบานดอกในสัปดาห์แรก จำนวน 1 ชนิด คือ ฮาเบนาเรียวิริดิฟลอร่า [*Habenaria viridiflora*
 (Rottler ex Sw.) Lindl.] ในสัปดาห์ที่สอง พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 3 ชนิด คือ เอื้อง
 ก้างปลา (*Cleisostoma fuerstenbergianum* Krzl.) เอื้องนางอ้วนกระยาง (*Habenaria hosseusii*
 Schltr.) และเอื้องนางอ้วนน้อย (*Habenaria siamensis* Schltr.) ในสัปดาห์ที่สาม พบกล้วยไม้ที่เริ่ม
 บานดอกจำนวน 2 ชนิด คือ เอื้องตูบมูมดลิ้น (*Habenaria humistrata* Rolfe ex Downie) และเอื้อง
 บานจ้วน (*Spathoglottis pupescens* Lindl.) และในสัปดาห์แรกและสัปดาห์ที่สองของเดือนตุลาคม
 ซึ่งอยู่ในช่วงปลายฤดูฝน พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกจำนวน 4 ชนิด โดยชนิดที่บานในสัปดาห์แรก
 ได้แก่ เอื้องสิงโตสมอหิน (*Bulbophyllum belpharistes* Rchb.f.) และ เอื้องนางกราย (*Habenaria*
lindleyana Steud.) และในสัปดาห์ที่สองพบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 2 ชนิดคือ เอื้องหมาก
 [*Coelogyne trinervis* Lindl.] และเอื้องนางนวล [*Habenaria malintana* (Blonco) Merrill] (ตาราง 3)

ตารางที่ 3 ชนิดกล้วยไม้ที่สำรวจพบขณะเริ่มบานดอกในฤดูฝน (ตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือน
 พฤษภาคมถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนตุลาคม) ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางเปา

เดือน	สัปดาห์ที่	ชนิดกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก
พฤษภาคม	3	<i>Bromhedia aporoides</i> Rchb.f.
	4	<i>Geodorum critinum</i> Jacks.
มิถุนายน	1	<i>Liparis sutepensis</i> Rolfe ex Downie
	2	<i>Peristylus affinis</i> (D. Don) Seidenf.
	2	<i>Peristylus goodyeroides</i> (D. Don) Lindl.

ตารางที่ 3 (ต่อ)

เดือน	สัปดาห์ที่	ชนิดกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก
มิถุนายน	3	-
	4	<i>Brachycorythis helferi</i> (Rchb.f.) Summerh.
กรกฎาคม	1	<i>Malaxis latifolia</i> J.E. Smith
	2	-
	3	-
	4	<i>Eulophia siamensis</i> Rolfe ex Downie
สิงหาคม	1	<i>Eulophia pauciflora</i> Guillaumin <i>Phalaenopsis cornu-cervi</i> (Breda) Blume & Rchb.f.
	2	<i>Dendrobium venustum</i> Teijsm. & Binnend. <i>Habenaria lucida</i> Wall ex Lindl.
	3	<i>Eulophia geniculate</i> King & Pantl. <i>Liparis paradoxa</i> (Lindl.) Rchb.f. <i>Pecteilis hawkesiana</i> (King & Pantl.) C.S. Kumar
	4	<i>Cymbidium cyperlifolium</i> Wall ex Lindl. <i>Habenaria chlorina</i> E. C. Parish & Rchb.f. <i>Pecteilis susannae</i> (L.) Raf.
	1	<i>Habenaria viridiflora</i> (Rottler ex Sw.) Lindl.
	2	<i>Cleisostoma fuerstenbergianum</i> Krzl. <i>Habenaria hosseusii</i> Schltr. <i>Habenaria siamensis</i> Schltr.
	3	<i>Habenaria humistrata</i> Rolfe ex Downie <i>Spathoglottis pubescens</i> Lindl.
	4	-
ตุลาคม	1	<i>Bulbophyllum belpharistes</i> Rchb.f. <i>Habenaria lindleyana</i> Steud.
	2	<i>Coelogyne trinervis</i> Lindl. <i>Habenaria malintana</i> (Blanco) Merr.

จากการสำรวจชนิดและจำนวนของกล้วยไม้ในพื้นที่ลุ่มศึกษา ในแต่ละเขตของป่าชุมชนบ้านปางเปา พบกล้วยไม้ในวงศ์ย่อย (subfamily) ต่างๆ ดังนี้

วงศ์ย่อยออร์คิดอยซีอี (Orchidoideae) เผ่า (tribe) ออร์คิดีอี (Orchideae) จำนวน 14 ชนิด ได้แก่ เอื้องท้าวคูลู [*Brachycorythis helferi* (Rchb.f.) Summerh] เอื้องนางอ้วเมงมม (*Habenaria amplexicaulis* Rolfe ex Downie) เอื้องนางอ้วสีตอง (*Habenaria chlorina* E. C. Parish & Rchb.f.) เอื้องนางอ้วนกระยาง (*Habenaria hosseusii* Schltr.) เอื้องคูปมุดมดลิน (*Habenaria humistrata* Rolfe ex Downie) เอื้องนางกราย (*Habenaria lindleyana* Steud.) เอื้องหอมเตย (*Habenaria lucida* Wall ex Lindl.) เอื้องนางนวล [*Habenaria malintana* (Blanco) Merr.] เอื้องนางอ้วนน้อย (*Habenaria siamensis* Schltr.) ฮาเบนาเรียวิริดิฟลอร่า [*Habenaria viridiflora* (Rottler ex Sw.) Lindl.] นางอ้วสาคริก [*Pecteilis hawkesiana* (King & Pantl.) C.S. Kumar] นางอ้ว [*Pecteilis susannae* (L.) Raf.] เอื้องนางตายกลีบม้วน [*Peristylus affinis* (D. Don) Seidenf.] และเอื้องนางตาย [*Peristylus goodyeroides* (D. Don) Lindl.] และพบว่า กล้วยไม้ที่พบส่วนใหญ่ขึ้นอาศัยอยู่ตามพื้นดินในเฉพาะบางเขตของป่าชุมชนฯ มีเพียง 2 ชนิด คือเอื้องนางอ้ว และเอื้องนางตายกลีบม้วนที่พบขึ้นอาศัยอยู่ในทุกเขตของป่าชุมชนฯ (ตารางที่ 4)

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยซีอี (Epidendroideae) เผ่ามาลาซิดีอี (Malaxideae) จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ เอื้องกลีบม้วน [*Liparis paradoxa* (Lindl.) Rchb.f.] เอื้องมรกต (*Liparis sutepensis* Rolfe ex Downie) เอื้องสิทกุนกล (*Malaxis latifolia* J.E. Smith) และเอื้องพัดนางชี (*Oberonia pachyphylla* King & Pantl.) และพบว่า เอื้องมรกตขึ้นอาศัยอยู่ตามพื้นดินในทุกเขต เอื้องพัดนางชีขึ้นอาศัยอยู่บนต้นไม้ในบางเขต และเอื้องกลีบม้วนขึ้นอาศัยตามพื้นดินเป็นกลุ่มๆ หนาแน่นอยู่เพียงเขตเดียว ต่างจากเอื้องสิทกุนกลที่พบตามพื้นดินในเขตเดียวกันแต่มีจำนวนน้อย (ตารางที่ 4)

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยซีอี เผ่าซิมบิดีอี (Cymbideae) พบจำนวน 11 ชนิด ได้แก่ เอื้องโรย (*Bromhedia aporoides* Rchb.f.) เอื้องการการ่อน [*Cymbidium aloifolium* (L.) Sw.] เอื้องจุฬารัตน์ (*Cymbidium cyperlifolium* Wall ex Lindl.) เอื้องเหลียงประไพ (*Eulophia geniculata* King & Pantl.) เอื้องข้างผสมโหลง (*Eulophia graminia* Lindl.) เอื้องหัวข้าวต้มปากโค้ง (*Eulophia pauciflora* Guillaumin) เอื้องหัวข้าวต้มปากตรง (*Eulophia siamensis* Rolfe ex Downie) เอื้องอั้ง [*Eulophia spectabilis* (Dennst.) Suresh] เอื้องจูนาง (*Geodorum critinum* Jacks.) เอื้องนางตาม [*Geodorum recuvum* (Roxb.) Alston] และเอื้องจูนางสยาม (*Geodorum siamensis* Rolfe ex Downie) และพบว่า เอื้องโรยและเอื้องการการ่อนพบขึ้นอาศัยอยู่บนต้นไม้ในทุกเขตของป่าชุมชนฯ เช่นเดียวกับเอื้องข้างผสมโหลง เอื้องหัวข้าวต้มปากโค้ง เอื้องนางตาม และเอื้องจูนางสยาม ที่พบ

ขึ้นอาศัยอยู่ตามพื้นดินในทุกเขต ขณะที่เอื้องจุฬารัตน์ เอื้องเหลืองประไพ เอื้องหัวข้าวต้มปากตรง เอื้องอึ่ง และเอื้องงูนาง ที่พบขึ้นอาศัยอยู่ตามพื้นดินในบางเขตของป่าชุมชนฯ (ตารางที่ 4)

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี เผ่าอาร์ซูซีอี (Arethuseae) พบจำนวน 2 ชนิด ได้แก่ เอื้องว่านข้าวเหนียว (*Pachystoma pubescens* Blume) และเอื้องบานจ้วน (*Spathoglottis pubescens* Lindl.) และพบว่า ทั้งสองชนิดขึ้นอาศัยอยู่ตามพื้นดินเป็นกลุ่มๆ ในบางเขตของป่าชุมชนฯ (ตารางที่ 4)

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี เผ่าซีโลจีนีอี (Coelogyneae) พบจำนวน 2 ชนิด ได้แก่ เอื้องใบหมาก (*Coelogene lactea* Rchb.f.) และเอื้องหมาก (*Coelogyne trinervis* Lindl.) และพบว่า ทั้งสองชนิดขึ้นอาศัยอยู่บนต้นไม้ขนาดใหญ่ ในเกือบทุกเขตของป่าชุมชนฯ ยกเว้นในเขต 1 ที่มีต้นไม้ขนาดใหญ่เหลืออยู่น้อยมาก (ตารางที่ 4)

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี เผ่าโพโดคิลีอี (Podochileae) พบจำนวน 2 ชนิด ได้แก่ เอื้องนิมมานรดี (*Eria amica* Rchb.f.) และเอื้องนึม (*Eria bractescens* Lindley) และพบว่า ทั้งสองชนิดขึ้นอาศัยอยู่บนต้นไม้ในบางเขตของป่าชุมชนฯ ที่มีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก (ตารางที่ 4)

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี เผ่าเดนโดรบีอี (Dendrobieae) พบจำนวน 11 ชนิด ได้แก่ เอื้องสิงโตสมอหิน (*Bulbophyllum belpharistes* Rchb.f.) เอื้องรวงข้าว (*Bulbophyllum marcocoleum* Seidenf.) เอื้องกิบม้าใหญ่ (*Bulbophyllum rufinum* Rchb.f.) เอื้องสายย่อยไม้ [*Dendrobium aphyllum* (Roxb.) C.E.C. Fisch.] เอื้องข้าวเหนียวลิง (*Dendrobium delacourii* Guillaumin) เอื้องเงิน (*Dendrobium draconis* Rchb.f.) เอื้องผึ้ง (*Dendrobium lindleyi* Steud.) เอื้องสายน้ำผึ้ง (*Dendrobium primulinum* Lindley) เอื้องช้างน้ำ (*Dendrobium pulchellum* Roxb.) เอื้องแปรงสีฟัน [*Dendrobium secundum* (Bl.) Lindl.] และเอื้องดอกมะขาม (*Dendrobium venustum* Teijsm. & Binnend.) และพบว่า เอื้องข้าวเหนียวลิง เอื้องแปรงสีฟัน เอื้องดอกมะขาม และเอื้องช้างน้ำขึ้นอาศัยอยู่บนต้นไม้ในทุกเขตของป่าชุมชนฯ พบเอื้องเงินที่ขึ้นอาศัยอยู่บนต้นไม้เกือบทุกเขตยกเว้นในเขต 1 ขณะที่กล้วยไม้ชนิดอื่นพบขึ้นอาศัยอยู่บนต้นไม้ในบางเขต (ตารางที่ 4)

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี เผ่าแวนดีอี (Vandaeae) พบจำนวน 16 ชนิด ได้แก่ เอื้องกุหลาบกระเป่าเป็ด (*Aerides falcata* Lindl. & Paxton) เอื้องกุหลาบอินทจักร (*Aerides flabellata* Rolfe ex Downie) เอื้องกุหลาบมาลัยแดง (*Aerides multiflora* Roxb.) เอื้องพญาไร้ใบ (*Chiloschista viridiflava* Seidenf.) เอื้องเขาแพะ [*Cleisostoma arietiana* (Rchb.f.) Garay] เอื้องก้างปลา (*Cleisostoma fuerstenbergianum* Krzl.) ไครโซสโตมาซิมมอนดีอี [*Cleisostoma simondii* (Gagnep) Seidenf.] เอื้องงูเขียว (*Luisia psyche* Rchb.f.) เอื้องลิ้นค้ำใหญ่ (*Luisia thailandica*

Seidenf.) เอื้องลิ้นดำ (*Lusia zollingeri* Rchb.f.) เอื้องเขากวางอ่อน [*Phalaenopsis cornu-cervi* (Breda) Blume & Rchb.f.] เอื้องไอยเรศ [*Rhynchostylis retusa* (L.) Blume] เอื้องเข็มหนู [*Smitinandia micrantha* (Lindl.) Holtt.] เอื้องเสื่อแพ้ว [*Staurochilus dawsonianus* (Rchb.f.) Schltr.] เอื้องเข็มขาว (*Vanda lilacina* Teijsm. & Binn.) และเอื้องสามปอยนก (*Vanda liouvillei* Finet) และพบว่า เอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด เอื้องกุหลาบมาลัยแดง เอื้องพญาไร้ใบ เอื้องเขาแพะ เอื้องก้างปลา ไครโซสโตมาซิมมอนคิอิ และเอื้องเสื่อแพ้วขึ้นอาศัยอยู่บนต้นไม้ในทุกเขตของป่าชุมชนฯ ขณะที่กล้วยไม้ชนิดอื่นพบขึ้นอาศัยอยู่บนต้นไม้ในบางเขตของป่าชุมชนฯ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ชนิดของกล้วยไม้ที่สำรวจพบและความถี่ของจำนวนประชากรกล้วยไม้แต่ละชนิด ในแต่ละเขตของป่าชุมชนบ้านปางเป่า

วงศ์ย่อย/เผ่า/ชนิดของกล้วยไม้	ความถี่ของจำนวนประชากร									รวม
	เขต 1	เขต 2	เขต 3	เขต 4	เขต 5	เขต 6	เขต 7	เขต 8	เขต 9	
Orchidoideae/Orchideae/1. <i>Brachycorythis helferi</i> (Rchb.f.) Summerh	0	14	0	98	26	34	48	0	0	220
2. <i>Habenaria amplexicaulis</i> Rolfe ex Downie	0	0	0	6	0	0	48	0	0	54
3. <i>Habenaria chlorina</i> E. C. Parish & Rchb.f.	0	0	0	4	0	0	8	0	0	12
4. <i>Habenaria hosseusii</i> Schltr.	0	0	0	0	0	0	36	0	0	36
5. <i>Habenaria humistrata</i> Rolfe ex Downie	0	0	0	232	42	38	42	0	0	354
6. <i>Habenaria lindleyana</i> Steud.	0	0	0	0	0	0	6	0	0	6
7. <i>Habenaria lucida</i> Wall ex Lindl.	4	6	6	24	32	28	38	6	2	146
8. <i>Habenaria malintana</i> (Blanco) Merr.	0	0	0	18	0	0	22	0	0	40
9. <i>Habenaria siamensis</i> Schltr.	0	0	0	0	42	168	142	0	0	352
10. <i>Habenaria viridiflora</i> (Rottler ex Sw.) Lindl.	0	0	0	168	54	132	98	0	0	452
11. <i>Pecteilis hawkesiana</i> (King & Pantl.) C.S. Kumar	0	0	0	0	8	6	12	0	0	26
12. <i>Pecteilis susannae</i> (L.) Raf.	2	4	4	12	10	10	46	6	4	98
13. <i>Peristylus affinis</i> (D. Don) Seidenf.	6	6	6	64	42	30	34	4	4	196
14. <i>Peristylus goodyeroides</i> (D. Don) Lindl.	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2
Epidendroideae/Nervileae/1. <i>Nervillia aragoana</i> Gaud.	6	6	6	22	18	24	32	8	4	126

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วงศ์ย่อย/เผ่า/เผ่าย่อย/ชนิดของกล้วยไม้	ความถี่ของจำนวนประชากร									รวม
	เขต 1	เขต 2	เขต 3	เขต 4	เขต 5	เขต 6	เขต 7	เขต 8	เขต 9	
Epidendroideae/Malaxideae/1. <i>Liparis paradoxa</i> (Lindl.) Rchb.f.	0	0	0	0	0	0	120	0	0	120
2. <i>Liparis sutepensis</i> Rolfe ex Downie	6	6	6	56	48	46	42	6	6	222
3. <i>Malaxis latifolia</i> J.E. Smith	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2
4. <i>Oberonia pachyphylla</i> King & Pantl.	0	0	0	8	24	26	38	0	0	96
Epidendroideae/Cymbideae/1. <i>Bromhedia aporoides</i> Rchb.f.	26	34	28	34	20	28	66	24	22	282
2. <i>Cymbidium aloifolium</i> (L.) Sw.	8	6	8	12	10	8	20	8	6	86
3. <i>Cymbidium cyperifolium</i> Wall ex Lindl.	0	0	0	68	22	20	24	0	0	134
4. <i>Eulophia geniculata</i> King & Pantl.	0	0	0	8	0	0	2	0	0	10
5. <i>Eulophia graminia</i> Lindl.	6	8	6	8	4	6	6	4	2	50
6. <i>Eulophia pauciflora</i> Guillaumin	4	6	0	126	64	144	42	22	6	414
7. <i>Eulophia siamensis</i> Rolfe ex Downie	0	2	0	42	10	6	36	24	4	124
9. <i>Eulophia spectabilis</i> (Dennst.) Suresh	0	0	0	20	0	0	8	0	0	28
10. <i>Geodorum critinum</i> Jacks.	0	0	0	0	4	4	0	16	0	24
11. <i>Geodorum recuvum</i> (Roxb.) Alston	4	12	6	44	40	44	46	12	4	212
12. <i>Geodorum siamensis</i> Rolfe ex Downie	8	10	12	224	120	86	184	136	12	792
Epidendroideae/Arethuseae/1. <i>Pachystoma pubescens</i> Blume	0	6	0	34	12	10	36	0	0	98

ตารางที่ 4 (ต่อ)

วงศ์ย่อย/เผ่า/เผ่าย่อย/ชนิดของกล้วยไม้	ความถี่ของจำนวนประชากร									
	เขต 1	เขต 2	เขต 3	เขต 4	เขต 5	เขต 6	เขต 7	เขต 8	เขต 9	รวม
Epidendroideae/Arethuseae/2. <i>Spathoglottis pubescens</i> Lindl.	0	136	0	0	0	254	122	0	0	512
Epidendroideae/Coclogyneae/1. <i>Coelogene lactea</i> Rchb.f.	0	6	4	62	46	42	68	4	4	236
2. <i>Coelogyne trinervis</i> Lindl.	0	8	12	64	66	64	68	10	6	298
Epidendroideae/Podochileae/1. <i>Eria amica</i> Rchb.f.	0	0	0	6	6	8	12	0	0	32
2. <i>Eria bractescens</i> Lindley	0	0	0	4	4	4	8	0	0	20
Epidendroideae/Dendrobieae/1. <i>Bulbophyllum belpharistes</i> Rchb.f.	0	0	0	60	24	20	42	0	0	146
2. <i>Bulbophyllum marcocoleum</i> Seidenf.	0	0	0	20	26	26	32	0	0	104
3. <i>Bulbophyllum rufinum</i> Rchb.f.	0	0	0	16	14	8	26	0	0	64
4. <i>Dendrobium aphyllum</i> (Roxb.) C.E.C. Fisch.	0	0	2	4	2	2	4	0	0	14
5. <i>Dendrobium delacourii</i> Guillaumin	36	48	46	88	64	68	80	36	42	508
6. <i>Dendrobium draconis</i> Rchb.f.	0	2	4	8	8	12	38	0	4	76
7. <i>Dendrobium lindleyi</i> Steud.	0	0	0	8	6	12	10	0	0	36
8. <i>Dendrobium primulinum</i> Lindley	0	0	0	4	4	6	4	0	0	18
9. <i>Dendrobium pulchellum</i> Roxb.	4	12	12	26	24	34	36	4	6	158
10. <i>Dendrobium secundum</i> (Bl.) Lindl.	22	34	38	86	64	88	88	20	30	470
11. <i>Dendrobium venustum</i> Teijsm. & Binnend.	8	12	26	54	46	62	58	12	16	294

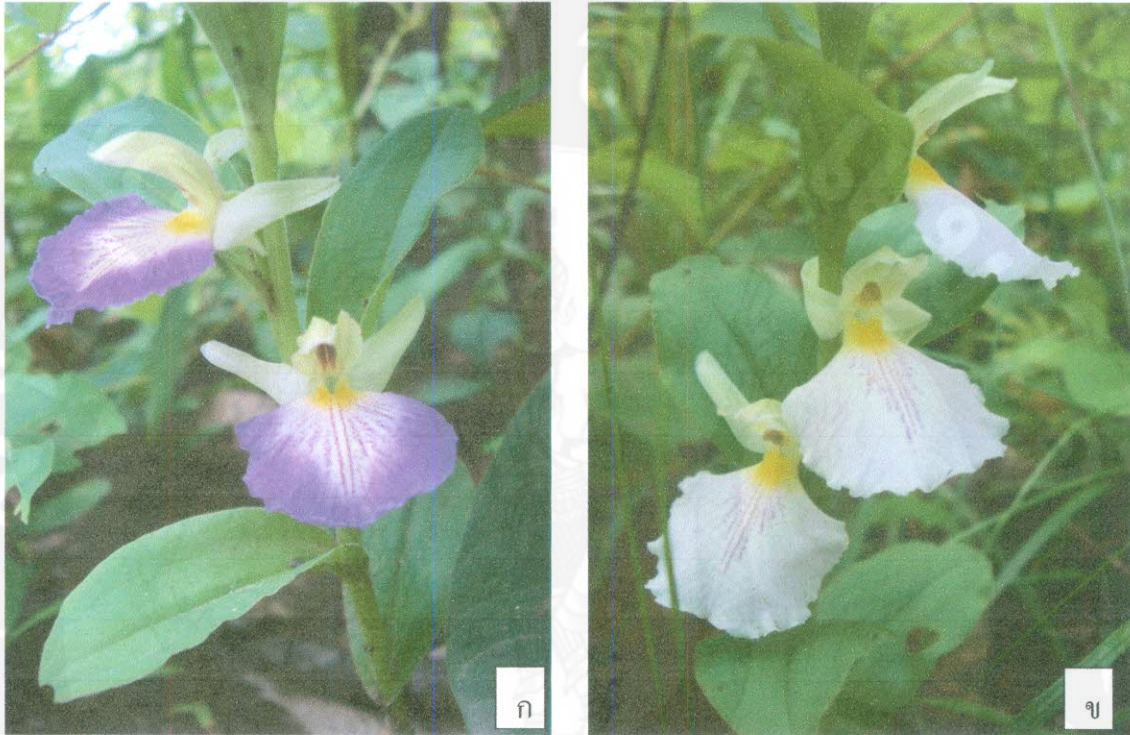
ตารางที่ 4 (ต่อ)

วงศ์ย่อย/เผ่า/เผ่าย่อย/ชนิดของกล้วยไม้	ความถี่ของจำนวนประชากร									รวม
	เขต 1	เขต 2	เขต 3	เขต 4	เขต 5	เขต 6	เขต 7	เขต 8	เขต 9	
Epidendroideae/Vandae/1. <i>Aerides falcata</i> Lindl. & Paxton	84	62	74	258	224	144	164	86	64	1160
2. <i>Aerides flabellata</i> Rolfe ex Downie	0	0	0	20	0	0	6	0	0	26
3. <i>Aerides multiflora</i> Roxb.	12	8	8	46	32	24	86	12	8	236
4. <i>Chiloschista viridiflava</i> Seidenf.	24	20	22	48	44	42	44	24	20	288
5. <i>Cleisostoma arietiana</i> (Rchb.f.) Garay	120	138	164	168	268	298	232	132	122	1642
6. <i>Cleisostoma fuerstenbergianum</i> Krzl.	8	12	22	156	168	226	248	120	124	1084
7. <i>Cleisostoma simondii</i> (Gagnep) Seidenf.	12	20	40	128	132	136	168	34	38	708
8. <i>Luisia psyche</i> Rchb.f.	0	0	2	18	20	22	12	4	0	78
9. <i>Luisia thailandica</i> Seidenf.	0	2	2	16	12	16	18	2	2	70
10. <i>Lusia zollingeri</i> Rchb.f.	0	0	0	0	0	4	6	0	0	10
11. <i>Phalaenopsis cornucervi</i> (Breda) Blume & Rchb.f.	0	0	0	12	6	18	26	0	0	62
12. <i>Rhynchostylis retusa</i> (L.) Blume	2	0	2	6	2	2	2	0	2	18
13. <i>Smitinandia micrantha</i> (Lindl.) Holtt.	0	0	0	0	0	0	12	0	0	12
14. <i>Staurochilus dawsonianus</i> (Rchb.f.) Schltr.	6	6	8	8	6	4	10	4	4	56
15. <i>Vanda lilacina</i> Teijsm. & Binn.	0	0	0	4	2	4	28	0	0	38
16. <i>Vanda liouvillei</i> Finet	0	2	4	4	0	2	38	2	4	56

ลักษณะสัณฐานวิทยาของกล้วยไม้ที่พบในป่าชุมชนบ้านปางเปา ต.จี้เหล็ก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

วงศ์ย่อยออร์คิดอยซึอี (Orchidoideae) เผ่าออร์คิดีอี (Orchideae)

1. เอื้องท้าวคูลู [*Brachycorythis helferi* (Rchb.f.) Summerh]

ภาพที่ 1 ลักษณะสีปากของดอกเอื้องท้าวคูลู ก) ขอบปากสีม่วงเข้ม; ข) ขอบปากสีม่วงจาง

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องนางอ้วมงาม

ต้น เป็นส่วนเหนือดินเป็นลำยาว 45.00 ± 15.00 เซนติเมตร มีใบและใบประดับเวียนรอบส่วนเหนือดิน

ใบ ใบรูปหอก กว้าง 3.50 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 5.5 ± 0.50 เซนติเมตร

ดอก ดอกเป็นดอกเดี่ยวเกิดจากซอกของใบประดับ ดอกกว้าง 3.00 ± 0.15 เซนติเมตร จำนวนดอก 15.00 ± 3.50 ดอก ปากรูปไข่ถึงกึ่งกลม ยาว 3.30 ± 1.50 เซนติเมตร กลีบดอกสีขาวถึงขาวครีม กลีบนอกบนรูปหอกปลายงุ้มลง กลีบในรูปหอกอยู่เหลื่อมชิดกับกลีบนอกบน กลีบนอกคู่ล่างกางแผ่ออกด้านข้าง ปลายแผ่นปากสีขาวเชื่อมถึงสีม่วงเข้ม กลางแผ่นปากสีขาว มีเส้นประสีม่วงแดงเป็นแนวจากโคนปากถึงกลางปากหรือเกือบถึงขอบปาก และมีสีเหลืองตรงโคนปาก มีเดือยยาว 1.05 ± 1.25 เซนติเมตร

ฤดูดอก ดอกบานช่วงปลายเดือนมิถุนายน ดอกบานนานกว่า 4 สัปดาห์

2. เอื้องนางอ้วแมงมุม (*Habenaria amplexicaulis* Rolfe ex Downie)

ภาพที่ 2 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องนางอ้วแมงมุม ก) ลักษณะต้นขณะที่กำลังพัฒนาช่อดอก; ข) ลักษณะของดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องนางอ้วแมงมุม

ต้น ต้นของเอื้องนางอ้วแมงมุมเป็นส่วนเหนือดินสูง 25.00 ± 5.00 เซนติเมตร มีใบเวียนรอบส่วนเหนือดิน

ใบ ใบรูปหอกกว้าง 3.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 10.00 ± 1.50 เซนติเมตร จำนวน 4.50 ± 0.50 ใบ

ดอก ดอกสีขาวปนเขียว กว้าง 2.00 ± 0.15 เซนติเมตร จำนวน 11.00 ± 1.00 ดอกต่อช่อ เดี่ยวดอกยาวเท่ากับรังไข่ หูปากยาว 7.00 ± 1.00 เซนติเมตร แผ่นกลางปากสั้นกว่าเล็กน้อย มีตุ่มนูนรูปกรวยตรงด้านหลังของช่องเปิดของเดือยบริเวณโคนจะงอยเล็ก ซึ่งอยู่ด้านหน้าของกลุ่มเรณูและแองเกสตรั้วเมีย

ฤดูดอก ช่วงปลายเดือนตุลาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

3. เอื้องนางอ้วตอง (*Habenaria chlorina* E. C. Parish & Rehb.f.)

ภาพที่ 3 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องอ้วตอง ก) ลักษณะต้นเอื้องอ้วตองขณะดอกบาน; ข) ลักษณะของดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องนางอ้วตอง

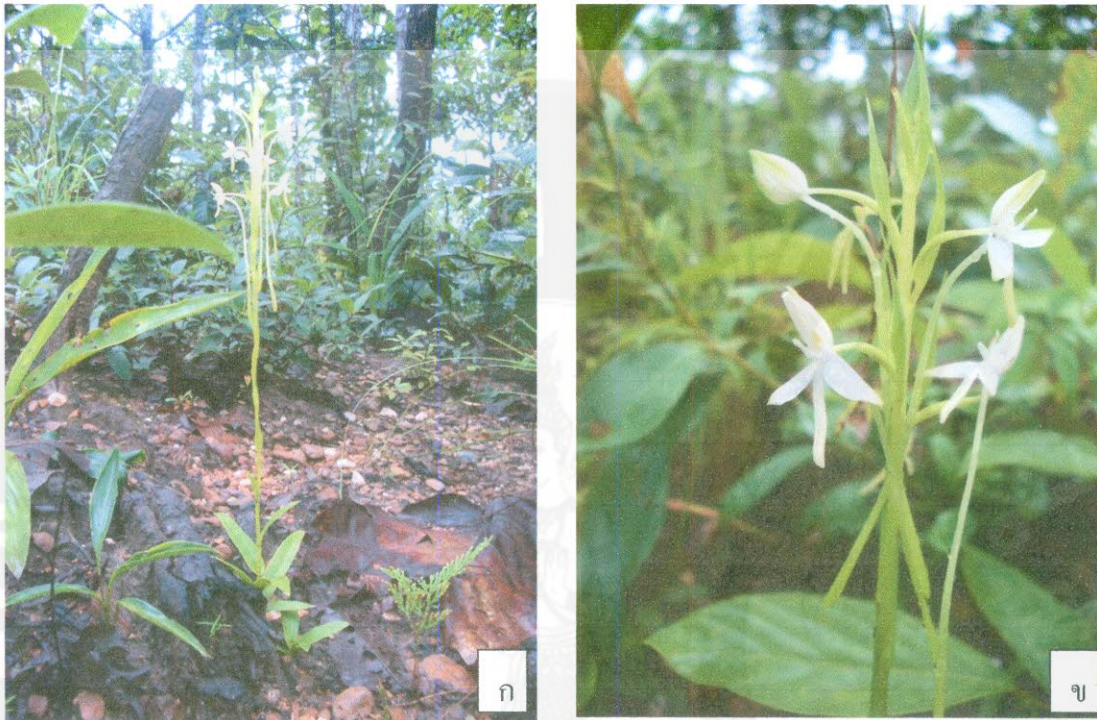
ต้น เป็นส่วนเหนือดินสูง 47.00 ± 13.00 เซนติเมตร มีใบเวียนรอบส่วนเหนือดิน

ใบ ใบรูปหอกขอบขนาน ยาว 17.50 ± 2.50 เซนติเมตร จำนวน 4.00 ± 1.00 ใบ

ดอก กว้าง 1.50 ± 0.00 เซนติเมตร จำนวน 30.00 ± 10.00 ดอกเรียงเวียนรอบช่อค่อนข้างแน่น กลีบนอกสีเหลืองปนเขียว โคนกลีบในมาด้านหน้า กลีบนอกล่างแผ่กางออกด้านข้าง แผ่นปากสีเหลืองแบ่งออกเป็นสามส่วน หูปากเป็นแถบคอดปลาย แฉบและสั้นกว่าแผ่นกลางปาก เดี่ยวดอกมีปลายป่อง ไม่มีสันอยู่ด้านหน้าช่องเปิดของเดือย แผ่นปิดกลุ่มเรณูยาวปลายเหยียดตรงถึง โคนขี้ผึ้งเล็กน้อย

ฤดูดอก ช่วงปลายเดือนสิงหาคม ดอกบานนานกว่า 3 สัปดาห์

4. เอื้องนางอั้วนกระยาง (*Habenaria hosseusii* Schltr.)

ภาพที่ 4 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางอั้วนกระยาง ก) ลักษณะต้นเอื้องนางอั้วนกระยาง ขณะดอกบาน; ข) ลักษณะของดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องนางอั้วนกระยาง

ต้น	เอื้องนางอั้วนกระยางมีส่วนเหนือดินสูง 50.00 ± 20.00 เซนติเมตร มีใบเวียนรอบ ส่วนเหนือดิน
ใบ	ใบรูปหอกแคบขอบขนาน กว้าง 2.00 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 10.00 ± 2.00 เซนติเมตร จำนวน 6.00 ± 1.00 ใบ
ดอก	ดอกสีขาวปนเขียวกว้าง 2.00 ± 0.15 เซนติเมตร จำนวน 12.50 ± 1.50 ดอกต่อช่อ กลีบนอกบนโอบคลุมกลีบใน กลีบนอกล่างแผ่กาง ปากเป็นแผ่นเดี่ยวรูปปลี มีแผ่นคล้ายลิ้นอยู่ด้านหน้าช่องเปิดของเดือย ขอบด้านข้างของลิ้นมีตั้งคล้ายเขี้ยวเล็กๆ อยู่สองข้าง จะงอยเล็กรูปสามเหลี่ยมแคบปลายแหลม เดือยดอกรูปกระบอกยาว
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนกันยายน ดอกบานนานกว่า 4 สัปดาห์

5. เอื้องตูปมูมดลัน (*Habenaria humistrata* Rolfe ex Downie)

ภาพที่ 5 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องตูปมูมดลัน ก) ลักษณะของต้นเอื้องตูปมูมดลันขณะดอกบาน; ข) ลักษณะของดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องตูปมูมดลัน

- ต้น เอื้องตูปมูมดลันมีส่วนเหนือดินสูงรวมช่อดอกยาว 17.50 ± 7.50 เซนติเมตร มีใบแนบอยู่บนผิวดิน
- ใบ ใบอวบน้ำ แข็ง สีเขียวเข้ม รูปวงกลม จำนวน 2 ใบ ขนาดแตกต่างกัน ใบล่างมีขนาดใหญ่กว่า กว้าง 2.00 ± 1.00 เซนติเมตร ใบเล็กกว้าง 0.50 ± 0.25 เซนติเมตร
- ดอก ดอกหนาแข็ง สีเขียวปนน้ำตาล กว้าง 1.20 ± 0.10 เซนติเมตร จำนวน 9.00 ± 6.00 ดอก เวียนรอบช่อ ก้านช่อและช่อดอกแข็ง ตั้ง เป็นเส้นซิกแซก สีเขียวเข้ม รังไข่ตั้งขึ้นชิดกับช่อดอก หูปากเป็นแท่งสีเขียว ชีปลายลงตรงโคนแผ่นกลางปาก แผ่นกลางปากแบ่งเป็น 3 ส่วน แผ่นข้างเป็นเส้นสอขาวทำมุมฉากกับแผ่นกลาง แผ่นข้างมีโคนสีขาวปลายเขียวโค้งขึ้นและชีปลายไปด้านหลัง แผ่นกลางเป็นแถบปลายมน โค้งลงตรงโคน โคนสีขาวปลายเขียว จะงอยเล็กมีส่วนกลางเป็นแท่งปลายมน และมีขอบข้างเป็นแผ่นแบน เดี่ยวดอกทรงกระบอกถึงกระบอกสีเขียวอ่อน
- ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนกันยายน ดอกบานนานกว่า 4 สัปดาห์

6. เืองนางกราย (*Habenaria lindleyana* Steud.)

ภาพที่ 6 ลักษณะดอกของเอืองนางกราย

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอืองนางกราย

- ต้น เืองหอมเคยมีส่วนเหนือดินสูง 37.50 ± 12.50 เซนติเมตร มีใบเวียนเป็นกระจุกตรงโคนส่วนเหนือดิน
- ใบ ใบรูปไข่ปลายแหลม กว้าง 4.50 ± 2.50 เซนติเมตร ยาว 7.50 ± 2.50 เซนติเมตร จำนวน 4.50 ± 1.50 ใบ
- ดอก กลีบดอกสีขาว กว้าง 2.10 ± 0.10 เซนติเมตร จำนวน 14.00 ± 10.00 ดอกต่อช่อ กลีบนอกบนโอบคลุมกลีบใน กลีบนอกล่างมีขนาดใหญ่แผ่กางอยู่ด้านล่าง ปากแบ่งเป็นสามส่วน แผ่นปลายปากรูปพู่ปลายมนชี้ตรงเป็นแนวเดียวกับรังไข่ หูปากเป็นเส้นขนาดเล็กแผ่กางออกด้านข้างทำมุมฉากกับแผ่นปลายปาก
- ฤดูดอก ช่วงต้นเดือนตุลาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

7. เอื้องหอมเตย (*Habenaria lucida* Wall ex Lindl.)

ภาพที่ 7 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องหอมเตย ก) ลักษณะของต้นเอื้องหอมเตยขณะดอกบาน; ข) ลักษณะของดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องหอมเตย

ต้น เอื้องหอมเตยมีส่วนเหนือดินสูง 55.00 ± 15.00 เซนติเมตร มีใบเวียนเป็นกระจุกตรงโคนส่วนเหนือดิน

ใบ ใบรูปหอกกว้าง 6.00 ± 2.50 เซนติเมตร ยาว 12.00 ± 3.00 เซนติเมตร จำนวน 5.00 ± 1.00 ใบ

ดอก ดอกมีขนาดเล็ก กว้างเพียง 0.50 ± 0.10 เซนติเมตร จำนวน 30.00 ± 15 ดอกต่อช่อ กลีบนอกบนสีเขียวโค้งโอบคลุมกลีบใน กลีบนอกล่างแอ่นไปด้านหลัง ปากแบ่งเป็น 3 ส่วน แผ่นกลางปากโค้งปลายขึ้นจรดกับปลายกลีบนอกบน หูปากโค้งกลับหลังมีความยาวใกล้เคียงกับกลีบนอกล่าง

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนสิงหาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

8. เอื้องนางนวล [*Habenaria malintana* (Blanco) Merr.]

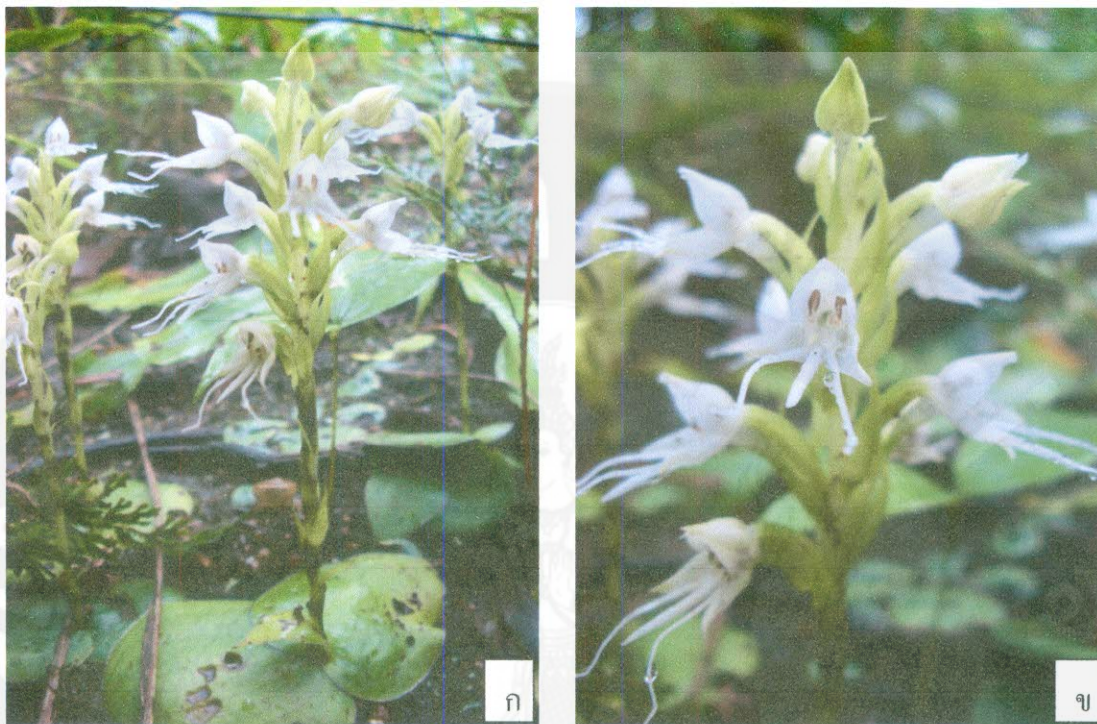

ภาพที่ 8 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางนวล ก) ลักษณะต้นเอื้องนางนวลขณะกำลังพัฒนาช่อดอก; ข) ลักษณะของดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องนางนวล

- ต้น เอื้องคอกนวลมีส่วนเหนือดินสูง 50.00 ± 20.00 เซนติเมตร เวียนรอบส่วนเหนือดิน
- ใบ ใบรูปรีแคบ กว้าง 3.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 9.00 ± 1.00 เซนติเมตร จำนวน 4.00 ± 1.00 ใบ
- ดอก ดอกมีสีขาว กว้าง 1.40 ± 0.10 เซนติเมตร จำนวน 15.00 ± 5.00 ดอกต่อช่อ กลีบนอกบนโอบคลุมกลีบใน กลีบนอกล่างแผ่กางออกด้านข้าง ไม่มีเดือยดอก แผ่นปากเป็นแผ่นเดี่ยวรูปหอกปลายชี้ขึ้น
- ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนตุลาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

9. เอื้องนางอ้วนน้อย (*Habenaria siamensis* Schltr.)

ภาพที่ 9 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องอ้วนน้อย ก) ลักษณะต้นเอื้องอ้วนน้อยขณะกำลังพัฒนาช่อดอก; ข) ลักษณะของดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องอ้วนน้อย

ต้น เอื้องนางอ้วนน้อยมีส่วนเหนือดินสูง 12.50 ± 2.50 เซนติเมตร มีใบอยู่แนบกับผิวดิน

ใบ ใบอวบน้ำรูปรี สีเขียวอ่อน กว้าง 3.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 5.50 ± 0.50 เซนติเมตร จำนวน 1.50 ± 0.50 ใบ

ดอก ดอกสีขาว กว้าง 4.50 ± 0.50 มิลลิเมตร ยาว 1.20 ± 0.10 เซนติเมตร จำนวน 7.00 ± 5.00 ดอก ดอกเวียนรอบช่อ ก้านช่อและช่อดอกเป็นเส้นซิกแซก ส่วนของรังไข่ทำมุมกว้างกับก้านช่อ แผ่นข้างของปากเป็นเส้นสอบแหลมทำมุมแคบกับโคนแผ่นกลางปาก เดี่ยวดอกทรงกระบอกถึงกระบอก

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนกันยายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

10. ฮาเบนาเรียวีริดิฟลอร่า [*Habenaria viridiflora* (Rottler ex Sw.) Lindl.]

ภาพที่ 10 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องฮาเบนาเรียวีริดิฟลอร่า ก) ลักษณะต้นเอื้องฮาเบนาเรียวีริดิฟลอร่าขณะกำลังพัฒนาช่อดอก; ข) ลักษณะของดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องฮาเบนาเรียวีริดิฟลอร่า

ต้น เอื้องฮาเบนาเรียวีริดิฟลอร่ามีส่วนเหนือดินสูง 17.50 ± 2.50 เซนติเมตร มีใบอยู่แนบกับผิวดิน

ใบ ใบอวบน้ำรูปไข่ปลายแหลม สีเขียวอ่อน กว้าง 3.25 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 4.50 ± 0.25 เซนติเมตร จำนวน 2.00 ± 1.00 ใบ

ดอก ดอกสีขาวปนเขียว กว้าง 2.25 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 2.00 ± 0.50 เซนติเมตร จำนวน 6.00 ± 4.00 ดอก ดอกเวียนรอบช่อ ส่วนของรังไข่ทำมุมกว้างกับก้านช่อ แผ่นด้านข้างของปากเป็นแถบยาวปลายสอบแหลมกางออกด้านข้างจะซี่ปลายขึ้น แผ่นปลายปากเป็นแถบแคบและสั้นกว่าแผ่นด้านข้างปาก ซี่ปลายลงและเอนไปด้านหลังเล็กน้อย เดี่ยวดอกทรงกระบอกยาว

ฤดูดอก ช่วงต้นเดือนกันยายน ดอกบานนานกว่า 3 สัปดาห์

11. นางอ้วสาคริก [*Pecteilis hawkesiana* (King & Pantl.) C.S. Kumar]

ภาพที่ 11 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางอ้วสาคริก ก) ลักษณะต้นเอื้องนางอ้วสาคริกขณะกำลังพัฒนาช่อดอก; ข) ลักษณะของดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องนางอ้วสาคริก

ต้น เอื้องนางอ้วสาคริกมีส่วนเหนือดินสูง 15.00 ± 5.50 เซนติเมตร มีใบเวียนรอบต้นแนบอยู่บนดิน

ใบ ใบอวบหนารูปรี กว้าง 5.50 ± 1.00 เซนติเมตร ยาว 8.00 ± 4.00 เซนติเมตร จำนวน 3 ถึง 4 ใบอยู่ใกล้ผิวดิน ใบล่างมีขนาดใหญ่กว่าใบด้านบน

ดอก ช่อดอกตั้งยาว 15.00 ± 5.00 เซนติเมตร มีดอก 6.50 ± 5.50 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 2.50 ± 0.25 เซนติเมตร ดอกสีขาว กลีบนอกบนแผ่กว้าง รูปไข่ปลายแหลม กลีบในรูปหอกปลายแหลมมีขนาดเล็กกว่ากลีบนอกบน กลีบนอกล่างแคบขอบขนานปลายแหลมอ่อนไปด้านหลัง ปากแบ่งออกเป็นสามส่วนไม่ชัดเจน แผ่นปากด้านข้างมีขนาดเล็กมาก แผ่นกลางปากแผ่กว้างเป็นรูปสามเหลี่ยมปลายแหลม ปากสีขาว มีปื้นสีเหลืองเฉพาะบริเวณกลางแผ่นปาก

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนสิงหาคม ดอกบานนานกว่า 4 สัปดาห์

12. เอื้องนางอ้ว [*Pecteilis susannae* (L.) Raf.]

ภาพที่ 12 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางอ้ว ก) ลักษณะของต้นเอื้องนางอ้วขณะกำลังพัฒนาช่อดอก; ข) ลักษณะของดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องนางอ้ว

ต้น เอื้องนางอ้วมีส่วนเหนือดินตั้งตรง สูง 85.00 ± 15.00 เซนติเมตร มีใบเวียนรอบบริเวณ โคนส่วนเหนือดิน

ใบ ใบหนารูปรี กว้าง 9.00 ± 1.00 เซนติเมตร ยาว 16.50 ± 1.50 เซนติเมตร แล้วเรียงต่อกันด้วยใบประดับรูปหอกขอบขนานจนถึงช่อดอก

ดอก เกิดจากชอกใบประดับจำนวน 6.00 ± 4.00 ดอก ดอกกว้าง 8.00 ± 2.00 เซนติเมตร กลีบดอกและปากหนาแข็ง กลีบนอกบนรูปกึ่งกลมขนาดใหญ่ สีขาวถึงขาวครีม กลีบในแคบเป็นเส้นสีขาว กลีบนอกคู่ล่างมักมีขอบม้วนและลุ่ไปด้านหลัง สีขาวครีม แผ่นปากแบ่งเป็นสามส่วน แผ่นกลางปากเป็นแถบขอบขนานปลายมน แผ่นปากด้านข้างรูปพัดและมีขอบจักเป็นเส้นยาว เดือยดอกยาวมากสีเขียวปนเหลือง

ฤดูดอก ช่วงปลายเดือนสิงหาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

13. เอื้องนางตายกลีบม้วน [*Peristylus affinis* (D. Don) Seidenf.]

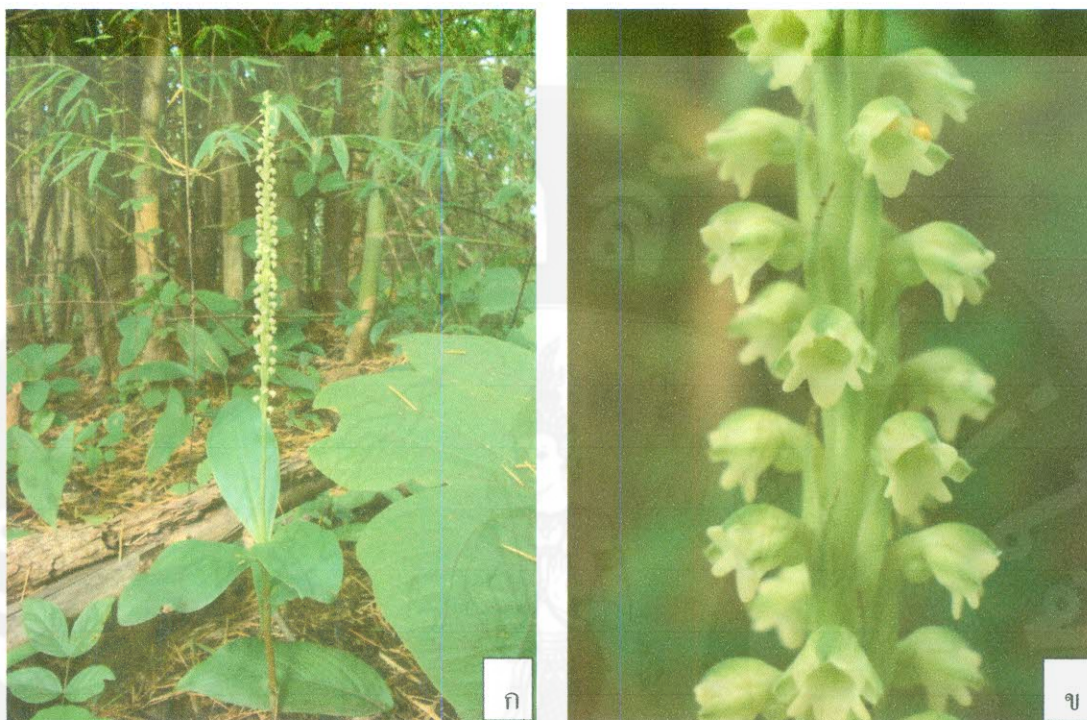

ภาพที่ 13 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางตายกลีบม้วน ก) ลักษณะของต้นเอื้องนางตายกลีบม้วนขณะบานดอก; ข) ลักษณะของดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องนางตายกลีบม้วน

- ต้น เอื้องนางตายกลีบม้วนมีส่วนเหนือดินตั้งตรงสูง 85.00 ± 15.00 เซนติเมตร มีใบเวียนรอบส่วนเหนือดิน
- ใบ ใบรูปรีถึงรูปหอกกว้าง 6.00 ± 1.00 เซนติเมตร ยาว 9.00 ± 1.00 เซนติเมตร ใบส่วนโคนและปลายของส่วนเหนือดินมีขนาดเล็กกว่าใบบริเวณกลางส่วนเหนือดิน
- ดอก ช่อดอกตั้งตรง ดอกมีขนาดเล็ก กว้าง 1.50 ± 0.25 เซนติเมตร จำนวน 35.00 ± 15.00 ดอกต่อช่อ กลีบนอกสีขาวปนเขียว ขอบกลีบนอกม้วนเข้าเป็นหลอดซี่ก้างออกเต็มที่ กลีบในสีขาว แผ่กางกว้างกว่ากลีบนอก ครึ่งโคนปากเว้าเข้าทำให้ช่องเปิดของเดือยกว้าง หน้าช่องเปิดของเดือยมีตุ่มจำนวนมาก
- ฤดูดอก ช่วงต้นเดือนมิถุนายน ดอกบานทนนานกว่า 4 สัปดาห์

14. เอื้องนางตาย [*Peristylus goodyeroides* (D. Don) Lindl.]

ภาพที่ 14 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนางตาย ก) ลักษณะของต้นเอื้องนางตายขณะบานดอก; ข) ลักษณะของดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องนางตาย

- ต้น** ส่วนเหนือดินและช่อดอกยาว 55.00 ± 5.00 เซนติเมตร เรียงกันค่อนข้างแน่นบริเวณกลางส่วนเหนือดิน
- ใบ** ใบสีเขียวอ่อน รูปรีถึงรูปหอก กว้าง 4.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 11.00 ± 1.00 เซนติเมตร
- ดอก** ดอกมีขนาดเล็ก กว้าง 0.70 ± 0.10 เซนติเมตร จำนวน 22.50 ± 2.50 ดอกต่อช่อ กลีบนอกล่างมีขอบม้วนและแผ่กางออก โคนปากไม่เว้าเข้า ช่องเปิดของเดือยแคบ เดือยดอกรูปทรงกลม แอ่งน้ำหวานรูปสามเหลี่ยมแคบตามยาวอยู่ด้านหน้าของช่องเปิดของเดือย กลีบในกว้างกว่ากลีบนอกล่างมาก แผ่นปากด้านข้างและแผ่นกลางปากมีขนาดใกล้เคียงกัน
- ฤดูดอก** ช่วงกลางเดือนมิถุนายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี (Epidendroideae) เผ่าเนอรัวีสอี (Nervileae)

1. เอื้องบัวใบเดียว (*Nervillia aragoana* Gaud.)

ภาพที่ 15 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องบัวใบเดียว ก) ลักษณะต้นเอื้องบัวใบเดียวขณะบานดอก; ข)

ลักษณะดอกบนข้อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องบัวใบเดียว

ต้น เอื้องบัวใบเดียวมีส่วนเหนือดินสูง 15.50 ± 2.50 เซนติเมตร

ใบ ใบจีบรูปหัวใจ สีเขียว มีจำนวน 1.00 ± 0.00 ใบ กว้าง 7.50 ± 2.25 เซนติเมตร ยาว 8.25 ± 2.25 เซนติเมตร

ดอก ดอกกว้าง 2.25 ± 0.25 เซนติเมตร จำนวน 4.50 ± 2.50 ดอก ช่อตั้ง ดอกเรียงกัน หลวมเวียนรอบข้อ กลีบนอกและกลีบในรูปหอกสีเขียวปนเหลืองมีเส้นและลายร่างแหสีม่วงแดงตลอดความยาวกลีบ แผ่นโคนปากยาวและกว้าง หูปากตั้งรูปสามเหลี่ยมปลายมน มีเส้นและลายร่างแหสีเขียวปนม่วงแดงตลอดแผ่นปาก และมีขนสีขาวเป็นเส้นยาวตลอดแผ่นปากด้านใน แผ่นปลายปากมีขนาดเล็กรูปครึ่งวงกลมสีขาวเจือเขียวอ่อน

ฤดูดอก ช่วงปลายเดือนเมษายน ดอกบานนาน 1 สัปดาห์

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี (Epidendroideae) เผ่ามาลาซิดีอี (Malaxideae)

1. เอื้องกลีบม้วน [*Liparis paradoxa* (Lindl.) Rchb.f.]

ภาพที่ 16 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องกลีบม้วน ก) ลักษณะของต้นเอื้องกลีบม้วนขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูออกของเอื้องกลีบม้วน

ต้น	เอื้องกลีบม้วนมีส่วนเหนือดินสูง 22.50 ± 2.50 เซนติเมตร มีใบเรียงสลับตรงข้ามอยู่บริเวณโคนส่วนเหนือดิน
ใบ	ใบจีบรูปหอก สีเขียว มีจำนวน 2.50 ± 0.50 ใบ กว้าง 3.00 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 10.50 ± 2.50 เซนติเมตร
ดอก	ดอกกว้าง 1.00 ± 0.10 เซนติเมตร จำนวน 20.00 ± 5.00 ดอก ช่อตั้ง ดอกเรียงกันหลวมเวียนรอบช่อ ดอกสีเขียวเจือม่วงแดง กลีบนอกกว้างแผ่กางอยู่ด้านล่าง แผ่นปาก กลีบในแคบกางแอนไปด้านหลัง เสาเกสรมีปีกขนาดเล็กอยู่ใกล้ปลายแผ่นโคนปากแคบ แผ่นปลายปากแผ่กว้างรูปสามเหลี่ยมปลายโค้งลง ขอบปากเรียบ
ฤดูออก	ช่วงกลางเดือนสิงหาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

2. เอื้องมรกต (*Liparis sutepensis* Rolfe ex Downie)

ภาพที่ 17 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องมรกต ก) ลักษณะต้นเอื้องมรกตขณะกำลังพัฒนาช่อดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องมรกต

ต้น เอื้องมรกตมีส่วนเหนือดินสูง 15.00 ± 3.00 เซนติเมตร มีใบเรียงสลับตรงข้ามอยู่บริเวณโคนส่วนเหนือดิน

ใบ ใบจีบรูปกึ่งกลม สีเขียวเข้ม 2 ใบ กว้าง 9.00 ± 1.00 เซนติเมตร ยาว 12.50 ± 2.50 เซนติเมตร

ดอก ดอกกว้าง 0.80 ± 0.10 เซนติเมตร จำนวน 12.50 ± 2.50 ดอก ช่อตั้ง ดอกเรียงกันชิดเป็นรูปฉัตร ดอกสีเขียว กลีบนอกล่างยาว โผล่พ้นอยู่ด้านล่างแผ่นปาก เส้าเกสรมีปีกขนาดเล็กอยู่ใกล้ปลาย ขอบด้านหน้าของแผ่นปิดกลุ่มเรณูมีปลายตัด แผ่นโคนปากแคบ แผ่นปลายปากแผ่กว้างรูปกึ่งกลม มีขอบจักเป็นฟันเล็กๆ โดยตลอด ปลายแผ่นปากมีติ่งแหลมขนาดเล็ก

ฤดูดอก ช่วงต้นเดือนมิถุนายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

3. เอื้องสิญคนคด (*Malaxis latifolia* J.E. Smith)

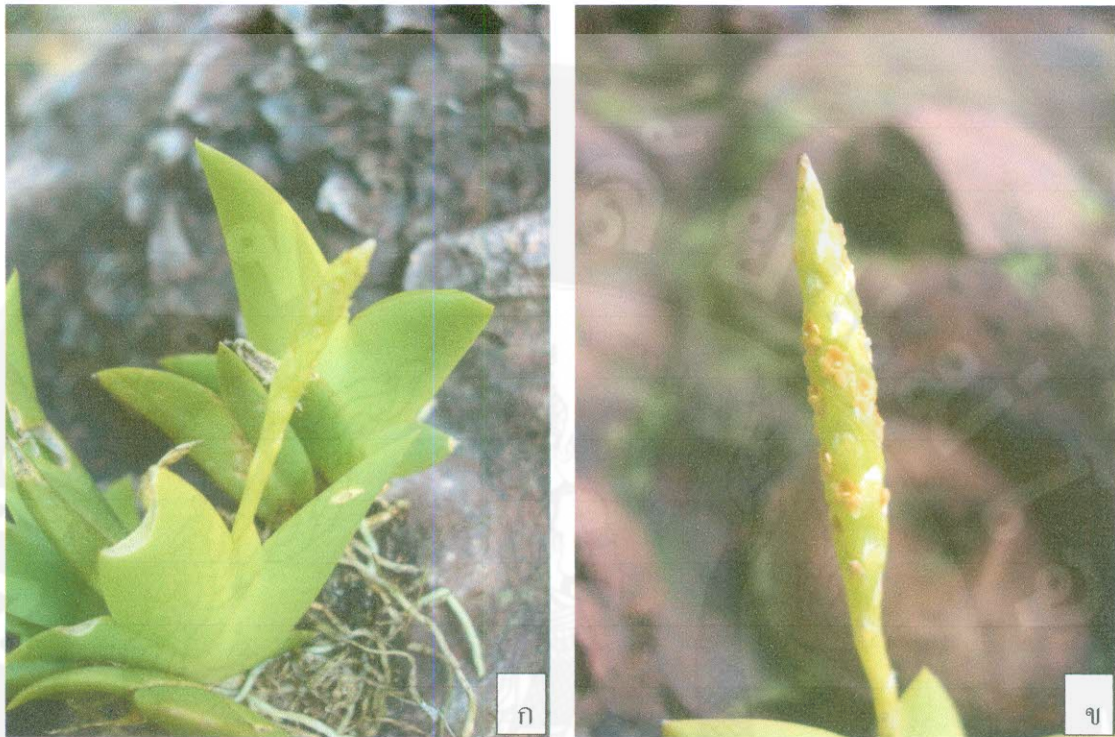

ภาพที่ 18 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องสิญคนคด ก) ลักษณะของต้นเอื้องสิญคนคดขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องสิญคนคด

- ต้น ส่วนเหนือดินสูง 20.00 ± 5.0 เซนติเมตร ใบเวียนรอบโคนส่วนเหนือดิน
- ใบ มีใบจำนวน 4.50 ± 0.50 ใบ สีเขียว ตั้งเป็นจีบ รูปรีแกมรูปใบหอกปลายแหลม กว้าง 5.50 ± 1.50 เซนติเมตร ยาว 15.00 ± 5.00 เซนติเมตร
- ดอก ช่อดอกตั้ง ยาว 15.00 ± 10.00 เซนติเมตร มีดอกจำนวนมากสีเขียวซีเหลืองปนน้ำตาล ถึงสีม่วงแดงสดเรียงกันแน่นบนช่อ ดอกกว้าง 0.20 ± 0.00 เซนติเมตร แผ่นปากไม่มีหูปากแต่มีวงเดี่ยวๆ อยู่ตรงโคน โคนปากมีสันขวางสูงกั้นอยู่หน้าเส้าเกสร ปลายปากแบ่งเป็น 3 ส่วน แผ่นกลางปากแคบ แผ่นด้านข้างแผ่กว้างปลายมน
- ฤดูดอก ช่วงต้นเดือนกรกฎาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

4. เอื้องพัตนางซี (*Oberonia pachyphylla* King & Pantl.)

ภาพที่ 19 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องพัตนางซี ก) ลักษณะของต้นเอื้องพัตนางซีขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องพัตนางซี

ต้น	เอื้องพัตนางซีมีลำต้นอวบสั้น ข้อถี่ มีใบเรียงสลับตรงข้าม
ใบ	ใบเล็กเป็นชนิดที่ไม่มีรอยต่อตรงโคนใบ ใบสีเขียว อวบแบนด้านข้าง ยาว 2.00 ± 1.00 เซนติเมตร
ดอก	ช่อตั้ง ยาว 4.00 ± 1.00 เซนติเมตร ดอกขนาดเล็กมาก มีสีเหลืองปนน้ำตาล แผ่นโคนปากกว้างกว่าความยาวปาก ปลายปากมนมีขอบเรียบ
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน ดอกทยอยบาน แต่ละดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี (Epidendroideae) เผ่าซิมบิเดอี (Cymbideae)

1. เอื้องโรย (*Bromhedia aporoides* Rchb.f.)

ภาพที่ 20 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องโรย

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องโรย

- ต้น เอื้องโรยมีการเจริญแบบแตกกอไปด้านข้าง ลำลูกกล้วยแคบเป็นเส้น สูง 9.00 ± 1.00 เซนติเมตร มีใบเรียงสลับตรงข้ามบนลำลูกกล้วย
- ใบ ใบโค้งแคบแบนด้านข้างปลายแหลม สีเขียว มีจำนวน 8.00 ± 2.00 ใบ กว้าง 0.50 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 8.00 ± 2.00 เซนติเมตร
- ดอก ดอกกว้าง 2.00 ± 0.25 เซนติเมตร ช่อดอกสั้น ทยอยบานดอกทีละดอก มีจำนวน 3.00 ± 1.00 ดอกต่อช่อ ดอกสีขาว กลีบนอกและกลีบในรูปหอกแผ่กาง เส้นแวงมีปีกแผ่กว้าง แผ่นปลายปากรูปหอกปลายโค้งลง บริเวณด้านข้างกลางแผ่นปากมีสีม่วงแดง กลางปากสั้นสูงสีเหลือง 3 สันทอดยาวจรดปลายปาก ขอบปากเป็นคลื่น หูปากสีขาวตั้งรูปสามเหลี่ยมแหลมปลายมน มีเส้นแวงสีม่วงแดง
- ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ดอกบานนานกว่า 1 สัปดาห์

2. เอื้องกาเรการ่อน [*Cymbidium aloifolium* (L.) Sw.]

ภาพที่ 21 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องกาเรการ่อน ก) ลักษณะต้นเอื้องกาเรการ่อน; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องกาเรการ่อน

ต้น ลำลูกกล้วยรูปรี กว้าง 4.50 ± 1.00 เซนติเมตร สูง 5.50 ± 1.25 เซนติเมตร มีใบเรียงสลับตรงข้ามลำลูกกล้วย

ใบ ใบหนาแข็ง ขอบขนานปลายเว้าตื้นไม่เท่า สีเขียว จำนวน 4.50 ± 0.50 ใบ ใบกว้าง 3.25 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 35.00 ± 5.50 เซนติเมตร

ดอก ช่อห้อย ยาว 45.00 ± 5.00 เซนติเมตร ดอกเรียงกันถี่จำนวน 40.00 ± 10.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 4.25 ± 0.25 เซนติเมตร ขอบกลีบสีขาวครีม กลางกลีบสีม่วงแดง ปากสีขาว มีเส้นสีม่วงแดงบนหูปากด้านในและแผ่นปลายปาก กลางปากมีแต้มสีเหลือง

ฤดูดอก ช่วงเดือนเมษายน ดอกบานนานกว่า 3 สัปดาห์

3. เอื้องจุฬารัตน์ (*Cymbidium cyperlifolium* Wall ex Lindl.)

ภาพที่ 22 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องจุฬารัตน์ ก) ลักษณะของต้นเอื้องจุฬารัตน์; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องจุฬารัตน์

ต้น ลำลูกกล้วยรูปกระบอกพอม กว้าง 0.75 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 2.50 ± 0.50 เซนติเมตร

ใบ ใบค่อนข้างตั้งรูปใบดาบ สีเขียวเข้มเป็นมัน กว้าง 1.75 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 22.50 ± 2.25 เซนติเมตร

ดอก ช่อตั้งตรง ยาว 27.50 ± 2.25 เซนติเมตร มีดอกจำนวน 8.00 ± 2.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 5.00 ± 0.25 เซนติเมตร มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ดอกมีกลีบสีขาวปนเขียวมีเส้นตามยาวสีม่วงแดงหลายเส้น กลีบในโอบโค้งมาด้านหน้า แผ่นปากปลายมนโค้งลงสีขาวปนเหลือง มีปื้นสีม่วงแดงกระจายบนแผ่นปาก

ฤดูดอก ช่วงปลายเดือนสิงหาคม ดอกบานนานกว่า 3 สัปดาห์

4. เอื้องเหลืองประไพ (*Eulophia geniculata* King & Pantl.)

ภาพที่ 23 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องเหลืองประไพ ก) ลักษณะต้นเอื้องเหลืองประไพขณะดอกเริ่มโรยและติดฝัก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องเหลืองประไพ

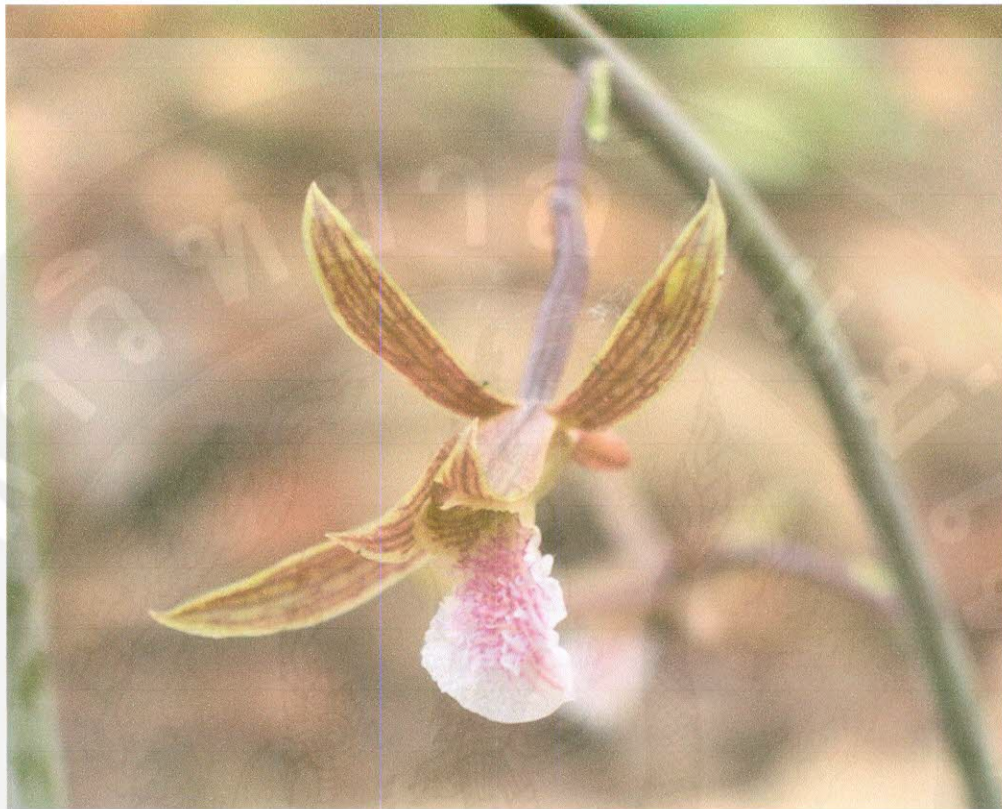
ต้น ลำลูกกล้วยกลมเป็น อยู่ในดิน

ใบ ใบจีบรูปหอก สีเขียว มีจำนวน 2 ใบ ใบกว้าง 6.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 42.50 ± 2.50 เซนติเมตร

ดอก ช่อตั้ง ยาวถึง 55.00 ± 5.00 เซนติเมตร มีจำนวน 8.00 ± 2.00 ดอกต่อช่อ บานคว่ำหน้าดอกลง ดอกกว้าง 2.75 ± 0.10 เซนติเมตร กลีบหนาแข็งสีเหลืองปนเขียว ปากหนา สีม่วงอ่อนเจือน้ำตาล หูปากมีขนาดเล็ก ขอบโคนปากโค้งขึ้น กลางปากมีสัน 5 สัน โคนปากเป็นสันนูนเชื่อมด้วยสันเป็นขนบนแผ่นปลายปาก เดี่ยวดอกปลายโค้งสีเขียว

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนสิงหาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

5. เอื้องช้างผสมโขลง (*Eulophia graminia* Lindl.)

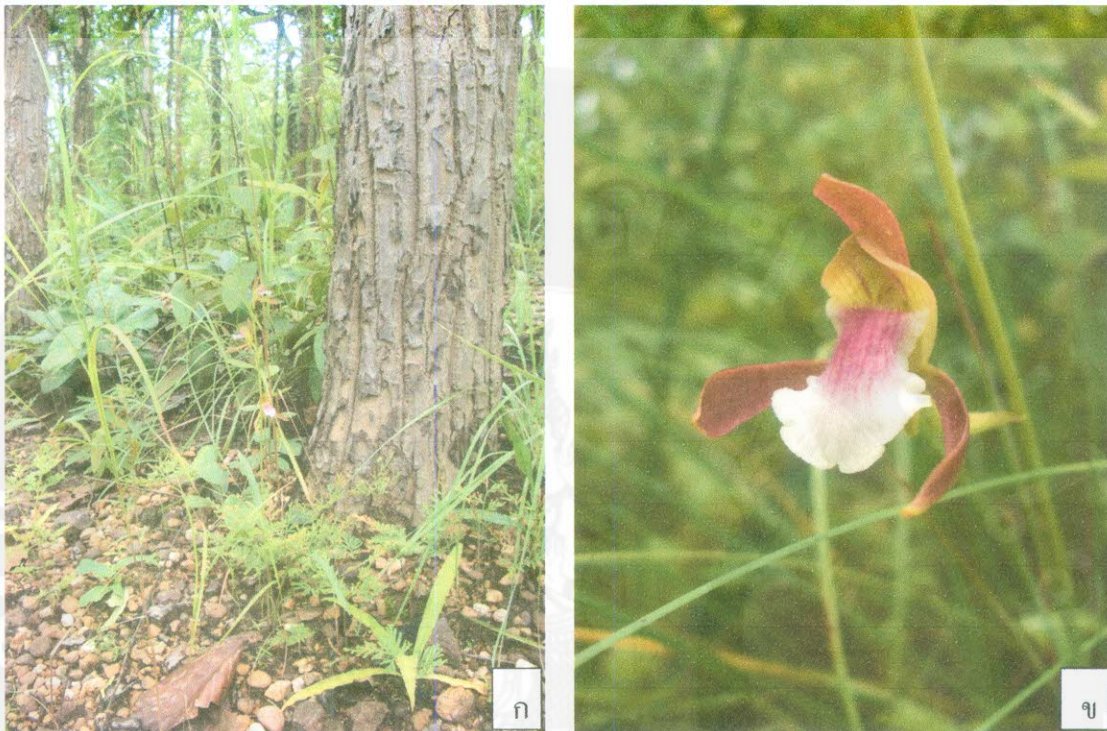

ภาพที่ 24 ลักษณะดอกของเอื้องช้างผสมโขลง

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องช้างผสมโขลง

ต้น	ลำลูกกล้วยรูปรี กว้าง 5.00 ± 2.00 เซนติเมตร ยาว 12.50 ± 2.50 เซนติเมตร เจริญอยู่บนดิน
ใบ	ใบรูปแถบขอบขนาน กว้าง 2.00 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 22.50 ± 2.50 เซนติเมตร
ดอก	ดอกบานเมื่อใบร่วงหมดแล้วในเดือนพฤษภาคม ช่อดังมักมีแขนงช่อ ยาวถึง 55.00 ± 15.00 เซนติเมตร มี 20.00 ± 10.00 ดอกเรียงกันห่าง ดอกกว้าง 3.00 ± 0.10 เซนติเมตร กลีบสีเขียวปนเหลืองซีดมีเส้นตามยาวสีม่วงแดง ปากสีขาว กลางปากสีชมพูปนม่วงแดง มีสัน 3 ถึง 5 สัน ทอดจากโคนปากถึงปลายปาก บนสันมีขนเป็นเส้นอวบหนาปกคลุมอยู่หนาแน่น บนแผ่นปิดกลุ่มเรณูมีติ่งขนาดใหญ่
ฤดูดอก	ช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ ดอกบานนานกว่า 3 สัปดาห์

6. เอื้องหัวข้าวต้มปากโค้ง (*Eulophia pauciflora* Guillaumin)

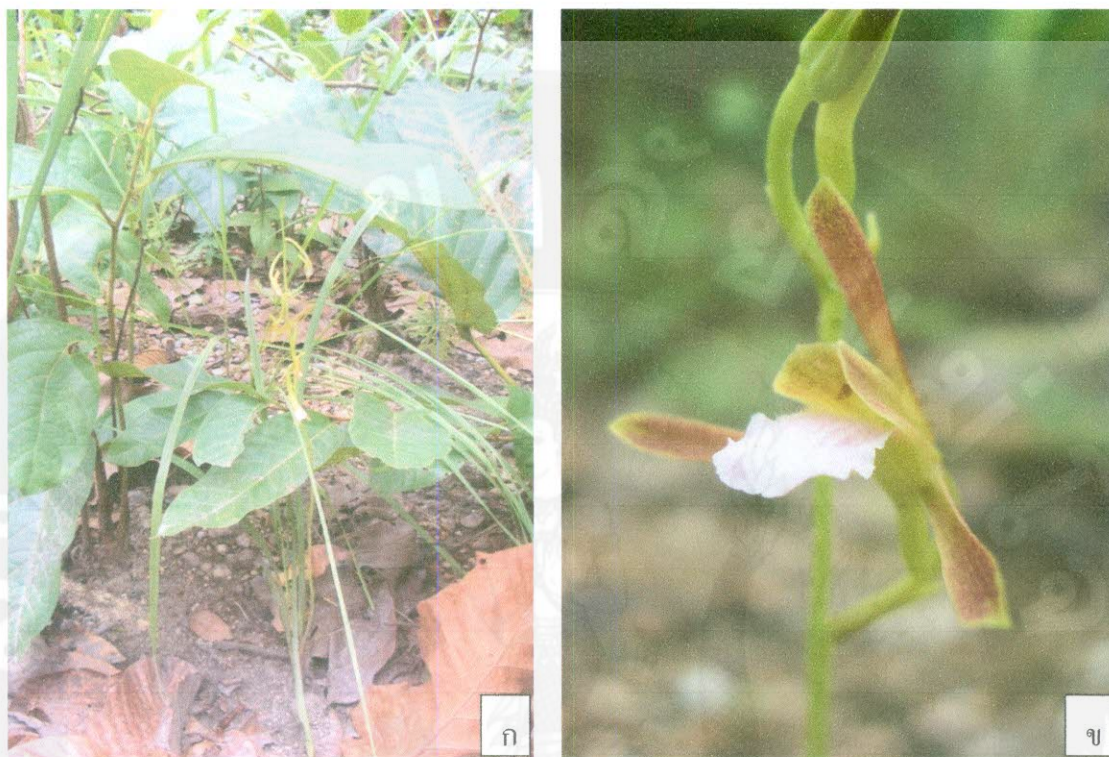

ภาพที่ 25 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องหัวข้าวต้มปากโค้ง ก) ลักษณะต้นเอื้องหัวข้าวต้มปากโค้ง ขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องหัวข้าวต้มปากโค้ง

- ต้น เอื้องหัวข้าวต้มปากโค้ง ลำลูกกล้วยกิ่งกลม กว้าง 2.00 ± 0.10 เซนติเมตร อยู่ในดิน
- ใบ ใบรูปใบหอก มีจำนวน 2.50 ± 0.50 ใบ ใบกว้าง 0.60 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 22.50 ± 2.50 เซนติเมตร
- ดอก ดอกบานเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม ช่อตั้ง ยาว 45.00 ± 5.00 เซนติเมตร มี 4.50 ± 2.50 ดอก ดอกกว้าง 4.00 ± 1.00 เซนติเมตร กลีบสีม่วงแดงเจือน้ำตาลปนเขียว กลีบนอกรูปใบหอก กลีบในกว้างกว่ากลีบนอก ด้านในของกลีบในมีขนเป็นแนวยาวตามเส้นกลางกลีบ ครึ่งปลายปากโค้งลง แผ่นปากสีชมพูปนม่วงแดง มีขนสีชมพูปกคลุมหนาแน่น โดยเฉพาะแนวกลางปาก
- ฤดูดอก ช่วงต้นเดือนสิงหาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

7. เอื้องหัวข้าวต้มปากตรง (*Eulophia siamensis* Rolfe ex Downie)

ภาพที่ 26 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องหัวข้าวต้มปากตรง ก) ลักษณะของต้นเอื้องหัวข้าวต้มปากตรงขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องหัวข้าวต้มปากตรง

ต้น ลำลูกกล้วยรูปกึ่งกลม กว้าง 1.25 ± 0.25 เซนติเมตร อยู่ในดิน

ใบ ใบรูปใบหอก 2 ใบ กว้าง 0.50 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 12.25 ± 0.25 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกตั้ง ยาว 22.25 ± 2.25 เซนติเมตร มี 3.50 ± 1.50 ดอก ดอกกว้าง 2.50 ± 0.10 เซนติเมตร กลีบสีม่วงแดงเจือน้ำตาลปนเขียว กลีบนอกรูปใบหอก ปลายกลีบมีสีเขียว กลีบในกว้างกว่ากลีบนอก ปากเป็นแผ่นยาว ครึ่งปลายปากโค้งลง แผ่นปากสีขาวปนชมพู มีขนละเอียดสีชมพูปกคลุม เส้นกลางกลีบด้านในของกลีบในไม่มีเส้นขนปกคลุม

ฤดูดอก ช่วงปลายเดือนกรกฎาคม ดอกบานนานกว่า 1 สัปดาห์

8. เอื้องอิง [*Eulophia spectabilis* (Dennst.) Suresh]

ภาพที่ 27 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องอิง ก) ลักษณะต้นเอื้องอิงขณะพัฒนาช่อดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องอิง

- ต้น ลำลูกกล้วยรูปกึ่งกลม กว้าง 4.00 ± 1.00 เซนติเมตร อยู่ในดิน
- ใบ ใบเป็นจีบรูปใบหอก 2.50 ± 0.50 ใบ กว้าง 4.50 ± 2.50 เซนติเมตร ยาว 35.00 ± 15.00 เซนติเมตร
- ดอก ช่อดอกตั้ง ยาวถึง 55.00 ± 15.00 เซนติเมตร มี 12.50 ± 2.50 ดอก ดอกกว้าง 2.00 ± 0.10 เซนติเมตร มีความแปรปรวนของสีดอกตั้งแต่สีขาวจนถึงม่วงแดงเข้ม แผ่นปลายปากมีเส้นสีเข้ม อาจมีปื้นสีเหลืองอยู่กลางปาก แผ่นโคนปากไม่มีเดือยดอก แอ่งน้ำหวานรูปกรวยแบนเกิดจากฐานเส้าเกสรเชื่อมกับโคนกลีบนอกล่าง
- ฤดูดอก ช่วงปลายเดือนเมษายน ดอกบานนานกว่า 3 สัปดาห์

9. เอื้องจุงนาง (*Geodorum critinum* Jacks.)

ภาพที่ 28 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องจุงนาง ก) ลักษณะต้นเอื้องจุงนางขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องจุงนาง

ต้น เอื้องจุงนางมีส่วนเหนือดินสูง 27.50 ± 2.50 เซนติเมตร

ใบ ใบเป็นจีบ รูปใบหอกกลับ กว้าง 10.50 ± 2.50 เซนติเมตร ยาว 22.50 ± 2.50 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกเกิดหลังจากที่ใบพัฒนาเรียบร้อยแล้ว ปลายช่อดอกโค้งลง ช่อดอกยาว 25.00 ± 0.50 เซนติเมตร มีดอก 7.50 ± 2.50 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 3.00 ± 0.10 เซนติเมตร สีเหลืองถึงเหลืองปนเขียว แผ่นปากรูปเรือ มีขอบและปลายโค้งลง มีเส้นขีดสีม่วงแดงบนแผ่นปาก ปลายปากมีขีดสีม่วงแดงเข้ม

ฤดูดอก ช่วงปลายเดือนพฤษภาคม ดอกบานนานกว่า 3 สัปดาห์

10. เื่องนางตาม [*Geodorum recuvum* (Roxb.) Alston]

ภาพที่ 29 ลักษณะต้นและดอกของเื่องนางตาม ก) ลักษณะของต้นเื่องนางตามขณะเริ่มบานดอก; ข) ลักษณะดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเื่องนางตาม

ต้น	เื่องนางตาม มีส่วนเหนือดินสูง 25.50 ± 2.50 เซนติเมตร
ใบ	ใบจีบรูปหอก สีเขียว มีจำนวน 2.50 ± 0.50 ใบ กว้าง 7.50 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 15.50 ± 2.50 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกเกิดก่อนใบเพียงเล็กน้อย ปลายช่อดอกโค้งลง ช่อยาว 11.00 ± 1.00 มีดอก 15.00 ± 3.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 2.00 ± 0.10 เซนติเมตร สีขาว แผ่นปากรูปเรือ สีขาว แผ่นโคนปากมีปื้นและเส้นสีม่วงแดง กลางปากมีปื้นสีเหลือง
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนเมษายน ดอกบานนานกว่า 4 สัปดาห์

11. เอื้องจูงนางสยาม (*Geodorum siamensis* Rolfe ex Downie)

ภาพที่ 30 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องจูงนางสยาม ก) ลักษณะต้นเอื้องจูงนางสยามขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องจูงนางสยาม

ต้น	เอื้องจูงนางสยามมีส่วนเหนือดินสูง 17.50 ± 2.50 เซนติเมตร
ใบ	ใบเป็นจีบ รูปใบหอกกลับ สีเขียว ใบกว้าง 3.00 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 16.50 ± 13.50 เซนติเมตร มีจำนวน 2.50 ± 0.50 ใบ
ดอก	ช่อดอกเกิดก่อนใบ ปลายช่อดอกโค้งลง ช่อยาว 15 ± 5.00 เซนติเมตร มีดอก 11.5 ± 3.50 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 1.5 ± 0.10 เซนติเมตร สีเขียวปนเหลืองถึงเหลืองปนเขียว แผ่นปากรูปเรือ สีเขียวปนเหลือง ปลายปากสีเหลืองปนเขียว
ฤดูดอก	ช่วงปลายเดือนกรกฎาคม ดอกบานนานกว่า 4 สัปดาห์

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี (Epidendroideae) เผ่าอาร์ซูซีอี (Arethuseae)

1. เอื้องว่านข้าวเหนียว (*Pachystoma pubescens* Blume)

ภาพที่ 31 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องว่านข้าวเหนียว ก) ลักษณะของต้นเอื้องว่านข้าวเหนียว ขณะเริ่มแทงช่อดอกจากลำลูกกล้วยซึ่งอยู่ในดิน; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องว่านข้าวเหนียว

ต้น	เอื้องว่านข้าวเหนียวมีส่วนเหนือดินขณะดอกบานสูง 45.00 ± 5.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบเป็นจีบรูปหอกขอบขนานปลายแหลมสีเขียว กว้าง 4.50 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 45.00 ± 3.25 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกสูง 45.00 ± 5.00 เซนติเมตร มีดอก 17.50 ± 2.50 ดอก ดอกกว้าง 2.50 ± 0.25 เซนติเมตร เรียงกันหลวมเวียนรอบช่อ กลีบนอกและกลีบในรูปหอกขอบขนาน สีเหลืองครีมมีเส้นสีม่วงแดงทอดยาวตลอดความยาวกลีบ ปลายกลีบเจือสีม่วงแดง ปากเป็นแผ่นหนามีสีเขียว หูปากรูปสามเหลี่ยมปลายมนมีจุดสีม่วงแดงหนาแน่น บริเวณโคน แผ่นปลายปากรูปสามเหลี่ยมแหลมโค้งปลายลง ครึ่งปลายของขอบปลายปากมีจุดสีม่วงแดงหนาแน่น
ฤดูดอก	ช่วงต้นเดือนมกราคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

2. เอื้องบานจ้าว (*Spathoglottis pubescens* Lindl.)

ภาพที่ 32 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องบานจ้าว ก) ลักษณะต้นเอื้องบานจ้าวขณะพัฒนาช่อดอก; ข) ลักษณะดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องบานจ้าว

ต้น	ส่วนเหนือดินขณะดอกบานสูง 35.50 ± 5.50 เซนติเมตร
ใบ	ใบแคบเป็นจีบขอบขนาน สีเขียว กว้าง 2.25 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 10.50 ± 2.50 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกสูง 35.50 ± 5.50 เซนติเมตร มีดอก 5.50 ± 2.50 ดอก ดอกกว้าง 2.75 ± 0.25 เซนติเมตร กลีบนอกรูปหอกสีเหลืองหลังกลีบมีสีเหลืองเจือม่วงแดง กลีบในรูปหอกสีเหลือง กลีบในกว้างกว่ากลีบนอก หูปากขนาดใหญ่ปลายมน สีเหลืองมีเส้นร่างแหสีม่วงแดง แผ่นปากสีเหลือง โคนแคบแผ่ปลาย กึ่งกลางปากมีสันแหลมสูง 2 สัน โคนสันมีจุดสีม่วงแดงหนาแน่น
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนกันยายน ดอกทยอยบานไปจนสุดช่อนาน 4 สัปดาห์

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี (Epidendroideae) เผ่าซีโลจีนีอี (Coelogyneae)

1. เอื้องใบหมาก (*Coelogene lactea* Rchb.f.)

ภาพที่ 33 ลักษณะดอกของเอื้องใบหมาก

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูออกของเอื้องว่านข้าวเหนียว

ต้น	ลำลูกกล้วยรูปไข่มีเหลี่ยมและร่องตามยาว กว้าง 3.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 4.50 ± 0.50 เซนติเมตร
ใบ	ใบเรียวยาวรูปรี สีเขียว กว้าง 4.00 ± 50.25 เซนติเมตร ยาว 17.25 ± 2.25 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกเกิดจากปลายลำลูกกล้วยใหม่ที่กำลังพัฒนา มี 8.00 ± 2.00 ดอกต่อช่อ ดอก กว้าง 4.50 ± 0.25 เซนติเมตร กลีบดอกสีขาว กลีบนอกกว้างกว่ากลีบใน แผ่นปากสีขาว หูปากตั้งรูปสี่เหลี่ยม ด้านในมีเส้นสีน้ำตาลปนม่วงแดง แผ่นปลายปากปลายแหลมโค้งม้วนลงมีสันแคบเตี้ยตามยาวสีน้ำตาลแดงอยู่ตรง โคนแผ่นปลายปาก
ฤดูออก	ช่วงต้นเดือนเมษายน ดอกบานนานกว่า 3 สัปดาห์

8. เื้องหมาก (*Coelogyne trinervis* Lindl.)

ภาพที่ 34 ลักษณะต้นและดอกของเื้องหมาก ก) ลักษณะต้นเื้องหมากขณะดอกบาน; ข) ลักษณะดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเื้องหมาก

ต้น ลำลูกกล้วยรูปไข่มีเหลี่ยมและร่องตามยาว กว้าง 3.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 4.50 ± 0.25 เซนติเมตร

ใบ ใบเรียบริ้วรี สีเขียว กว้าง 4.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 20.00 ± 1.50 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกเกิดจากปลายลำลูกกล้วยใหม่ที่กำลังพัฒนา มี 8.00 ± 2.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 4.25 ± 0.25 เซนติเมตร กลีบดอกสีขาว กลีบนอกกว้างกว่ากลีบใน แผ่นปากสีขาว หูปากตั้งรูปสี่เหลี่ยมด้านในมีปื้นสีน้ำตาลปนม่วงแดง โคนหูปากด้านหน้ามีสีขาว แผ่นปลายปากปลายเว้าเข้า ปลายโค้งลง ปลายแผ่นปลายปากสีน้ำตาลปนม่วงแดงและมีขอบขอบจักเป็นฟันเลื่อยสีขาว

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนตุลาคม ดอกบานนานกว่า 3 สัปดาห์

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี ((Epidendroideae)) เผ่าโพโดคิลีอี (Podochileae)

1. เอื้องนิมมานรดี (*Eria amica* Rchb.f.)

ภาพที่ 35 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องนิมมานรดีก) ลักษณะต้นเอื้องนิมมานรดีขณะดอกบาน; ข) ลักษณะดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องนิมมานรดี

ต้น ลำลูกกล้วยขอบน้ำรูปกระสวยแบนด้านข้างเล็กน้อยและมีร่องตื้นๆ ตามยาว กว้าง 1.75 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 6.50 ± 1.50 เซนติเมตร

ใบ ใบสีเขียวรูปรีขอบขนาน กว้าง 1.25 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 8.50 ± 1.50 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกเกิดจากข้อบริเวณปลายลำลูกกล้วย ยาว 5.50 ± 1.50 เซนติเมตร มีดอกเวียนรอบช่อจำนวน 12.50 ± 2.50 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 1.75 ± 0.25 เซนติเมตร กลีบดอกสีเหลืองปนเขียวมีเส้นตามยาวสีม่วงแดง หูปากตั้งรูปครึ่งวงกลมสีม่วงแดง แผ่นปลายปากมนกลมบากกลาง สีเหลืองและมีสันตามยาว 3 สัน

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนเมษายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

1. เอื้องน้ิม (*Eria bractescens* Lindley)

ภาพที่ 36 ลักษณะดอกของเอื้องน้ิมบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องน้ิม

ต้น	ลำลูกกล้วยอวบน้ำรูปกระสวยแบนด้านข้างเล็กน้อยและมีร่องตื้นๆ ตามยาว กว้าง 1.75 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 8.00 ± 2.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบสีเขียวรูปรีขอบขนาน กว้าง 1.30 ± 0.20 เซนติเมตร ยาว 10.00 ± 2.50 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกเกิดจากข้อบริเวณปลายลำลูกกล้วย ช่อดอกยาว 8.00 ± 0.50 เซนติเมตร มีดอกเวียนรอบช่อจำนวน 12.00 ± 5.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 2.00 ± 0.00 เซนติเมตร กลีบดอกสีขาวครีม หูปากตั้งรูปสามเหลี่ยมปลายแหลม แผ่นปลายปากมนกลมปากกลาง สีเหลืองและมีสันตามยาว 1 สัน ด้านข้างสันมีเส้นสีม่วงแดงอยู่ 2 เส้นทอดขนานจากโคนแผ่นโคนปากถึงโคนแผ่นปลายปาก
ฤดูดอก	เดือนมีนาคมถึงเมษายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี (Epidendroideae) เผ่าเดนโตรบีอี (Dendrobieae)

1. เอื้องสิงโตสมอหิน (*Bulbophyllum belpharistes* Rchb.f.)

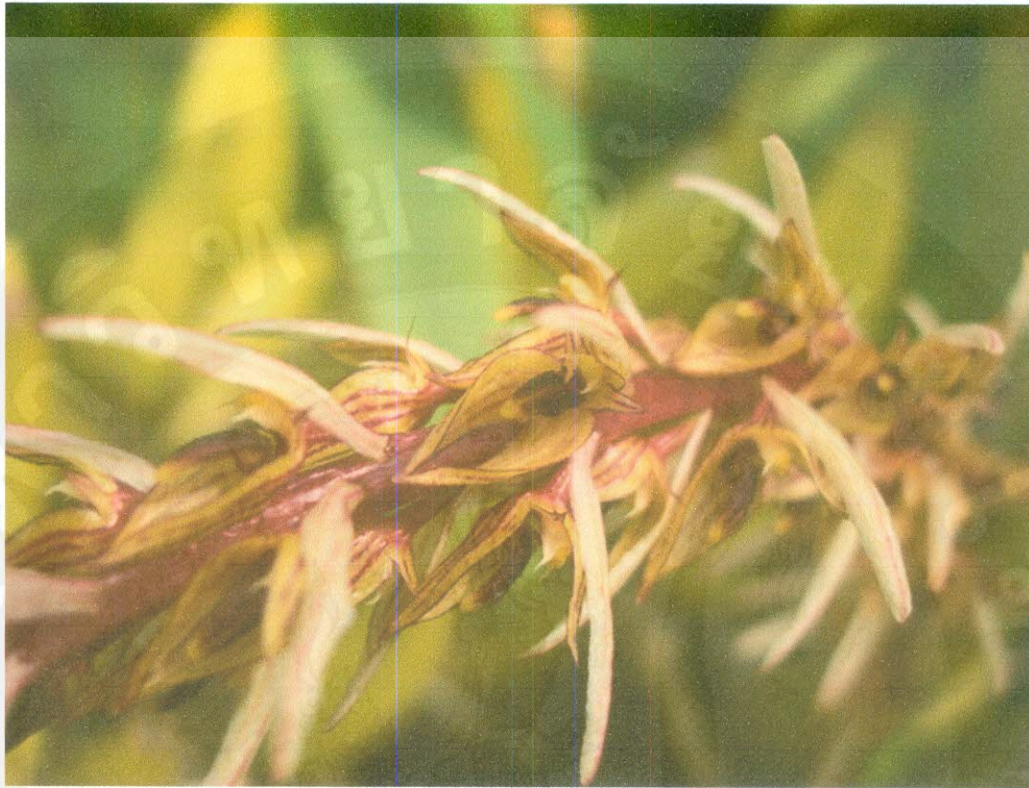

ภาพที่ 37 ลักษณะดอกของเอื้องสิงโตสมอหิน

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องสิงโตสมอหิน

ต้น	ลำลูกกล้วยรูปรี มีสีเหลือง กว้าง 2.50 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 4.50 ± 0.50 เซนติเมตร
ใบ	ใบหนาแข็งสีเขียวรูปขอบขนานปลายมน กว้าง 2.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 10.00 ± 2.00 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกเกิดจากตาบริเวณโคนลำลูกกล้วย ช่อดอกยาว 20.00 ± 5.00 เซนติเมตร มีดอกเวียนเป็นกระจุกอยู่ปลายช่อจำนวน 15.00 ± 5.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 1.00 ± 0.00 เซนติเมตร กลีบดอกสีเหลืองปนเขียว กลีบนอกบนรูปหอก กลีบนอกล่างมีส่วนล่างเชื่อมติดกันเป็นกลีบขนาดใหญ่ กลีบในมีขนาดเล็กรูปรีสีเหลืองเข้มมีวงแดงและมีเส้นสีม่วงแดงเข้ม ปลายกลีบมีสีม่วงแดงเข้มและมีขนเป็นเส้นสีม่วงแดงบริเวณขอบปลายกลีบใน ปากมีขนาดเล็กสีเหลืองปนน้ำตาลแดง
ฤดูดอก	ช่วงต้นเดือนตุลาคม ดอกทยอยบานนานกว่า 2 สัปดาห์

2. เอื้องรวงข้าว (*Bulbophyllum marcocoleum* Seidenf.)

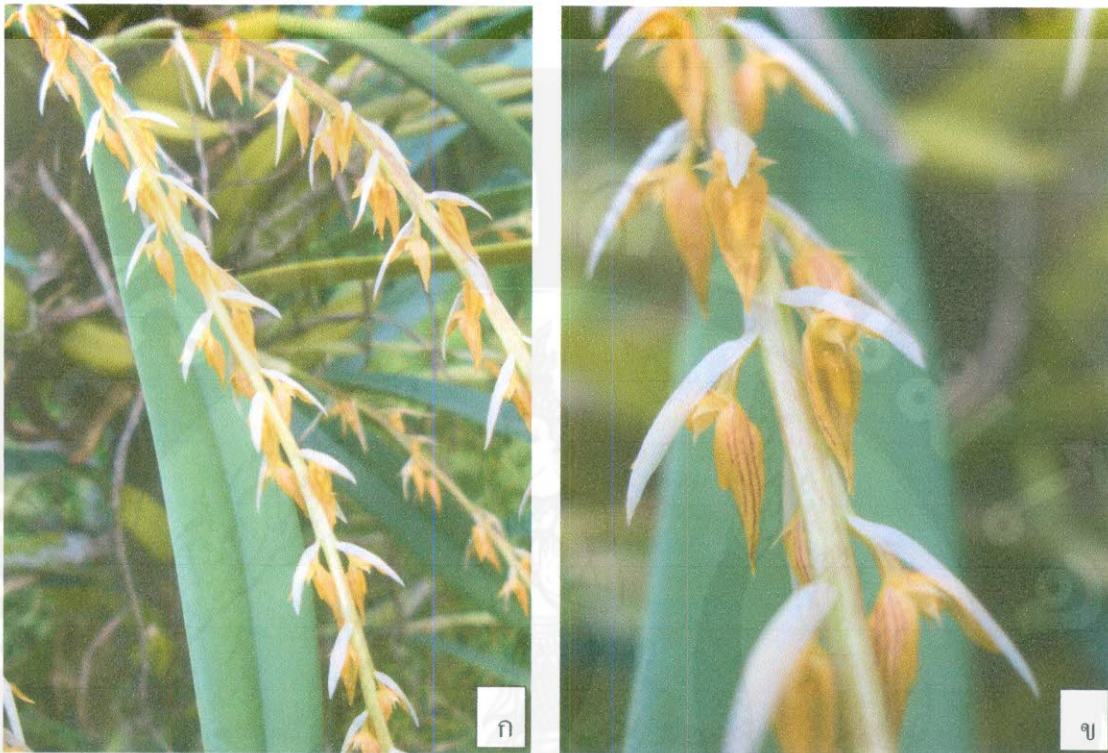

ภาพที่ 38 ลักษณะดอกของเอื้องรวงข้าว

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องรวงข้าว

ต้น	ลำลูกกล้วยรูปรี กว้าง 2.00 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 4.00 ± 0.25 เซนติเมตร
ใบ	ใบหนาแข็งสีเขียวปนเหลืองรูปขอบขนานปลายมน กว้าง 2.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 10.00 ± 2.00 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกเกิดจากตาบริเวณโคนลำลูกกล้วย ช่อดอกยาว 10.00 ± 2.00 เซนติเมตร มีดอกเวียนรอบช่อจำนวน 27.00 ± 5.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 0.30 ± 0.00 เซนติเมตร ดอกสีเหลืองขอบกลีบนอกและกลีบในสีม่วงแดง กลีบนอกบนรูปรีมีเส้นหลังกลีบสีม่วงแดงเข้ม 3 เส้น กลีบนอกล่างรูปหอกยาวกว่ากลีบนอกบนมีเส้นหลังกลีบสีม่วงแดงเข้ม 3 เส้น กลีบในมีขนาดเล็กรูปสามเหลี่ยมแหลมมีเส้นกลางกลีบสีม่วงแดงเข้ม ปากมีขนาดเล็กสีม่วงแดงเข้ม ปลายปากมีสีเหลือง
ฤดูดอก	ช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

3. เอื้องกิมม้าใหญ่ (*Bulbophyllum rufinum* Rchb.f.)

ภาพที่ 39 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องกิมม้าใหญ่ ก) ลักษณะต้นเอื้องกิมม้าใหญ่ขณะดอกบาน; ข) ลักษณะดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องว่านข้าวเหนียว

ต้น ลำลูกกล้วยรูปรีขอบขนาน กว้าง 1.75 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 5.00 ± 0.50 เซนติเมตร

ใบ ใบหนาแข็งสีเขียวรูปขอบขนานปลายมน กว้าง 1.75 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 10.00 ± 1.00 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกเกิดจากตาบริเวณโคนลำลูกกล้วย ช่อดอกยาว 10.00 ± 2.00 เซนติเมตร มีดอกเวียนรอบช่อจำนวน 25.00 ± 5.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 0.30 ± 0.00 เซนติเมตร ดอกสีเหลืองขอบกลีบนอกและกลีบในสีม่วงแดง กลีบนอกรูปหอกมีเส้นหลังกลีบสีม่วงแดงเข้ม 4 เส้น กลีบนอกกลางยาวกว่ากลีบนอกบนมีเส้นหลังกลีบสีม่วงแดงเข้ม 4 เส้น กลีบในมีขนาดเล็กรูปสามเหลี่ยมแหลมสีเหลืองสีเส้นขีดสีม่วงแดงบริเวณโคนกลีบ 1 เส้น ปากมีขนาดเล็กสีเหลือง

ฤดูดอก ช่วงต้นเดือนธันวาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

4. เอื้องสายย่อยไม้ [*Dendrobium aphyllum* (Roxb.) C.E.C. Fisch.]

ภาพที่ 40 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องสายย่อยไม้ ก) ลักษณะต้นเอื้องสายย่อยไม้ขณะดอกบาน; ข) ลักษณะดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องสายย่อยไม้

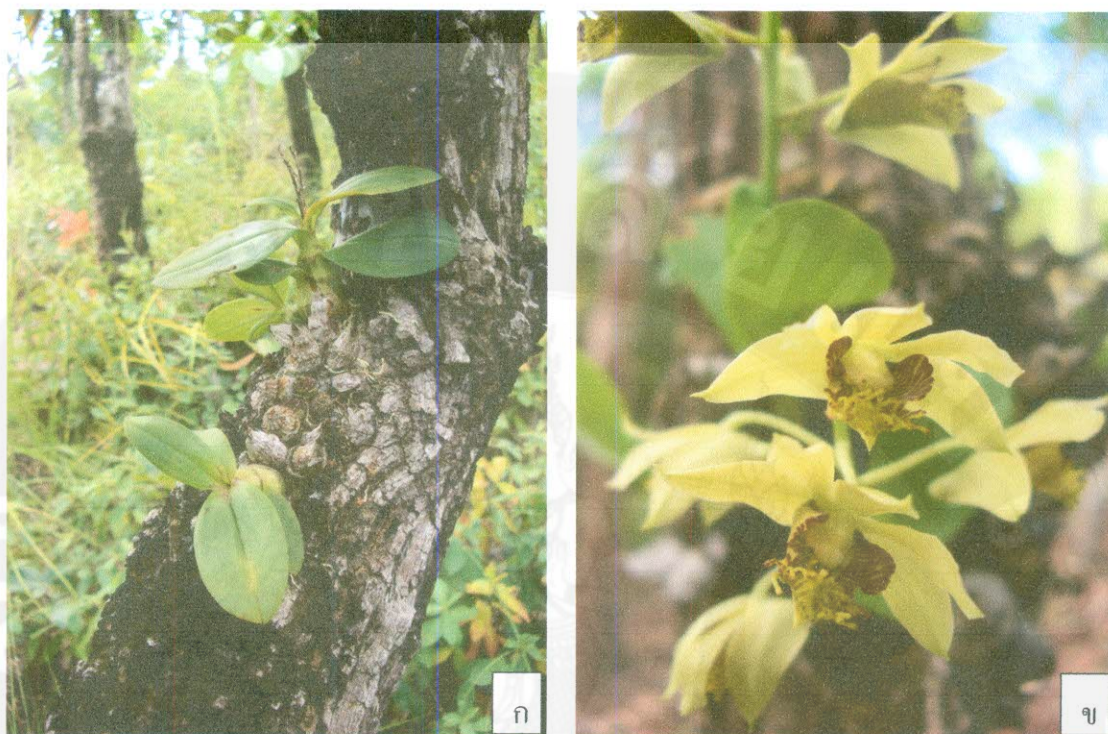
ต้น ลำลูกกล้วยรูปกระบอก ห้อยย้อย กว้าง 0.75 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 100.00 ± 50.00 เซนติเมตร

ใบ ใบรูปใบหอกสีเขียว กว้าง 2.25 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 6.00 ± 1.00 เซนติเมตร

ดอก ก้านช่อสั้น เกิดเกือบตลอดลำลูกกล้วยที่หึ่งใบ มี 2.00 ± 1.00 ดอกต่อช่อ กลีบสีขาว เจือม่วง ดอกกว้าง 3.50 ± 0.50 เซนติเมตร กลีบในกว้างกว่ากลีบนอกบน ขอบกลีบเรียบ โคนปากห่อเป็นหลอดมีเส้นสีม่วงแดง ปลายแผ่นปากแผ่กลมสีเหลืองครีม บนผิวแผ่นปากด้านบนและด้านล่างมีขนละเอียดยกเว้นโคนปาก ขอบปากเป็นคลื่น และมีขนละเอียด แผ่นปิดกลุ่มเรณูมีสีขาว

ฤดูดอก ช่วงต้นเดือนเมษายน ดอกบานนาน 2 สัปดาห์

5. เื้องข้าวเหนียวลิง (*Dendrobium delacourii* Guillaumin)

ภาพที่ 41 ลักษณะของต้นและดอกของเื้องข้าวเหนียวลิง ก) ลักษณะของต้นเื้องข้าวเหนียวลิง; ข) ลักษณะดอกบนช่อขณะกำลังพัฒนาดำลูกกล้วยใหม่

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเื้องข้าวเหนียวลิง

ต้น ลำลูกกล้วยรูปรี กว้าง 1.50 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 3.00 ± 1.00 เซนติเมตร

ใบ ใบอวบน้ำรูปรี กว้าง 1.30 ± 0.20 เซนติเมตร ยาว 3.50 ± 0.50 เซนติเมตร

ดอก ก้านช่อยาว 8.00 ± 2.00 เซนติเมตร เกิดบริเวณปลายลำลูกกล้วยที่พัฒนาเต็มที่แล้ว และมีใบอยู่ มีดอก 9.00 ± 1.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 2.50 ± 0.00 เซนติเมตร กลีบสีขาวเขียวถึงเหลืองสด กลีบในมีส่วนกว้างสุดใกล้ปลายกลีบ ปากสีครีมถึงเหลืองทอง ด้านในหูปากมีเส้นรังสีสีม่วงแดงปนน้ำตาล ขอบแผ่นปลายปากมีเส้นหนาสีเหลืองรูปกระบอง

ฤดูดอก ช่วงปลายเดือนเมษายน ดอกบานนานประมาณ 1 เดือน

6. เื้องเงิน (*Dendrobium draconis* Rchb.f.)

ภาพที่ 42 ลักษณะของต้นและดอกของเื้องเงิน ก) ลักษณะต้นเื้องเงินขณะดอกบาน; ข) ลักษณะดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเื้องเงิน

ต้น	ลำลูกกล้วยรูปกระบอกกว้าง 1.25 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 35.00 ± 15.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบหนา สีเขียวอ่อนกว้าง 2.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 6.50 ± 1.50 เซนติเมตร เรียงสลับบนครึ่งปลายลำลูกกล้วย
ดอก	ช่อดอกเกิดจากข้อบริเวณปลายลำลูกกล้วย มี 3.50 ± 1.50 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 5.00 ± 1.50 เซนติเมตร คางเส้าเกสรรูปกรวยแคบ ยาวใกล้เคียงกับกลีบนอกบน กลีบดอกและแผ่นปากหนาเป็นมัน สีขาว ปลายกลีบแหลม กลีบในกว้างกว่ากลีบนอกบน แผ่นปลายปากรูปสามเหลี่ยมปลายแหลมกว้างเท่ากับแผ่นโคนปาก หูปากมนโค้งขึ้น แผ่นโคนปากมีปื้นและเส้นขีดสีส้มแดง
ฤดูดอก	ช่วงปลายเดือนมีนาคม ดอกบานนานกว่า 1 เดือน

7. เอื้องผึ้ง (*Dendrobium lindleyi* Steud.)

ภาพที่ 43 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องผึ้ง ก) ลักษณะต้นเอื้องผึ้งขณะดอกบาน; ข) ลักษณะดอกบานช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องผึ้ง

ต้น	ลำลูกกล้วยรูปกระสวยป่องกลางยาว 9.00 ± 3.00 เซนติเมตร มีร่องตื้นๆ ตามยาว
ใบ	ใบหนาแข็งสีเขียวเข้มเพียงใบเดียว ใบกว้าง 3.50 ± 1.50 เซนติเมตร ยาว 8.50 ± 3.50 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกเกิดบนครึ่งปลายลำลูกกล้วย ช่อห้อยย้อย ยาว 30.00 ± 10.00 เซนติเมตร ดอกเรียงเวียนรอบช่อ 25.00 ± 5.00 ดอกต่อช่อ มีดอกสีเหลืองถึงเหลืองส้มทั้งดอก ดอกกว้าง 3.00 ± 0.00 เซนติเมตร ปากแผ่กว้างเกือบกลม ผิวด้านบนมีขนละเอียด เฉพาะส่วน โคนถึงกลางแผ่นปาก ขอบปากเรียบไม่มีขน
ฤดูดอก	ช่วงต้นเดือนเมษายน ดอกบานนาน 2 สัปดาห์

8. เื้องสายน้ำผึ้ง (*Dendrobium primulinum* Lindley)

ก

ข

ภาพที่ 44 ลักษณะของต้นและดอกของเื้องสายน้ำผึ้งก) ลักษณะของต้นเื้องสายน้ำผึ้ง; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเื้องสายน้ำผึ้ง

ต้น	ลำลูกกล้วยรูปกระบอก ห้อยย้อย กว้าง 0.70 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 75.00 ± 25.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบอวบ รูปใบหอก สีเขียว กว้าง 1.75 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 7.00 ± 1.00 เซนติเมตร
ดอก	ก้านช่อสั้น เกิดจากรอยงุ่มตรงข้อเกือบตลอดลำลูกกล้วยที่ทิ้งใบแล้ว มี 1.50 ± 0.50 ดอกต่อช่อ กลีบเป็นมันสีขาวเงาม่วง ดอกกว้าง 3.50 ± 0.50 เซนติเมตร กลีบในกว้างเท่ากับกลีบนอก ขอบกลีบเรียบ โคนปากห่อเล็กน้อย แผ่นปากกลมสีเหลืองครีมมีเส้นสีม่วงแดง แผ่นปากด้านบนและด้านล่างมีขนละเอียดคยเว้น โคนปากขอบปากมีขนละเอียด แผ่นปิดกลุ่มเรณูมีสีขาว ดอกมีกลิ่นหอมคล้ายกลิ่นน้ำผึ้ง
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ดอกบานนานกว่า 1 สัปดาห์

9. เอื้องช้างน้ำ (*Dendrobium pulchellum* Roxb.)

ภาพที่ 45 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องช้างน้ำ ก) ลักษณะของต้นเอื้องช้างน้ำ; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องช้างน้ำ

ต้น ลำลูกกล้วยอวรูปกระบองยาวโค้งงอน กว้าง 1.25 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 100.00 ± 50.00 เซนติเมตร กาบใบที่หุ้มลำลูกกล้วยมีเส้นและจุดสีม่วงแดง

ใบ ใบหนา รูปใบหอกขอบขนาน สีเขียวคล้ำ กว้าง 2.50 ± 0.00 เซนติเมตร ยาว 8.00 ± 2.00 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกยาว 20.00 ± 10.00 เซนติเมตร เกิดบริเวณปลายลำลูกกล้วยที่ทิ้งใบแล้ว มี 8.00 ± 4.00 ดอกต่อช่อ กลีบและปากสีขาวครีม บริเวณขอบกลีบมีเส้นสีม่วงแดง ดอกมีขนาดใหญ่ กว้าง 8.00 ± 2.00 เซนติเมตร กลีบในมนกว้างกว่ากลีบนอก ขอบกลีบเรียบ แผ่นกลางปากเว้าเข้าเป็นแอ่งมีแต้มขนาดใหญ่ สีม่วงแดงเข้ม 2 แต้ม ครีงปลายด้านบนแผ่นปากมีขนละเอียด ดอกมีกลิ่นหอม

ฤดูดอก ช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

10. เอื้องแปร่งสีฟัน [*Dendrobium secundum* (Bl.) Lindl.]

ภาพที่ 46 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องแปร่งสีฟัน ก) ลักษณะต้นเอื้องแปร่งสีฟัน; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องแปร่งสีฟัน

ต้น ลำลูกกล้วยรูปกระบอกมีผิวเป็นร่องต้นตามยาว กว้าง 1.25 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 35.00 ± 15.00 เซนติเมตร ลูกกล้วยที่ทิ้งใบแล้วมีกาบใบสีขาวหุ้มและขอบกาบใบด้านบนมีสีดำ

ใบ ใบค่อนข้างบางรูปรีขอบขนาน สีเขียว กว้าง 2.50 ± 0.50 เซนติเมตร ยาว 8.00 ± 2.00 เซนติเมตรเรียงสลับตรงข้างค่อนข้างถี่บนส่วนครึ่งปลายลำลูกกล้วย

ดอก ช่อดอกเกิดจากข้อบนส่วนปลายลำลูกกล้วย ก้านช่อยาว 1.75 ± 0.25 เซนติเมตร ช่อดอกยาว 7.50 ± 2.50 เซนติเมตร ปลายกลีบดอกงุ้มมาด้านหน้า ดอกกว้าง 0.60 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 1.70 ± 0.10 เซนติเมตร แผ่นปากรูปใบพายขอบมีวนเข้าเล็กน้อย ปลายปากสีเหลืองถึงสีส้ม โคนปากขาว

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนมีนาคม บานนานกว่า 1 เดือน

11. เื้องคอกมะขาม (*Dendrobium venustum* Teijsm. & Binnend.)

ภาพที่ 47 ลักษณะต้นและดอกของเื้องคอกมะขาม ก) ลักษณะต้นเื้องคอกมะขาม; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเื้องคอกมะขาม

ต้น	ลำตูกกล้วยรูปกระบอก กว้าง 1.90 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 40.00 ± 20.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบขอบขนาน สีเขียว กว้าง 1.50 ± 0.00 เซนติเมตร ยาว 9.00 ± 1.00 เซนติเมตร
ดอก	ก้านช่อยาว 25.00 ± 5.00 เซนติเมตร เกิดบริเวณปลายลำตูกกล้วยที่พัฒนาเต็มที่แล้ว มี 20.00 ± 5.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 3.00 ± 0.00 เซนติเมตร กลีบปิด มีสีขาวเขียว ถึงเหลืองสด กลีบในมีส่วนกว้างใกล้ปลายกลีบ ปากสีครีมถึงเหลืองทอง หูปากมีเส้นรังสีสีม่วงแดงปนน้ำตาล ขอบแผ่นปลายปากมีเส้นหน้าสีเหลืองรูปกระบอง
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนสิงหาคม ดอกบานนานประมาณ 1 เดือน

กล้วยไม้ในวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีอี (Epidendroideae) เผ่าแวนดีอี (Vandaeae)

1. เอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด (*Aerides falcata* Lindl. & Paxton)

ภาพที่ 48 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด ก) ลักษณะต้นเอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องกุหลาบกระเป่าเปิด

ต้น อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นรูปกระบอก กว้าง 1.25 ± 0.10 เซนติเมตร โคนห้อยปลายโค้งงอนขึ้น ยาว 70.00 ± 20.00 เซนติเมตร

ใบ ใบอวรูปขอบขนานปลายมนแบ่งเป็นสองส่วนไม่เท่า ใบกว้าง 2.00 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 25.00 ± 5.00 เซนติเมตร ปลายใบโค้งลงและบิดเล็กน้อย

ดอก ช่อดอกห้อยย้อยจำนวน 8.00 ± 4.00 ช่อต่อต้น มีดอก 20.00 ± 10.00 ดอกต่อช่อดอกกว้าง 2.50 ± 0.10 เซนติเมตร กลีบดอกสีขาวปลายกลีบแต้มสีม่วงแดง หนูปากรูปเคียวกว้างสีขาวมีลายตามขวางสีม่วงแดง แผ่นปลายปากรูปปลั้วสีขาวปลายแต้มสีม่วงแดง ขอบปากจักเป็นฟันละเอียดและขอบด้านข้างโค้งลง เดี่ยวดอกเรียวแหลมมีปลายสีเขียวซึ่งงอนขึ้น ดอกมีกลิ่นหอมแรงในตอนกลางวัน

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

2. เอื้องกุหลาบอินทจักร (*Aerides flabellata* Rolfe ex Downie)

ภาพที่ 49 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องกุหลาบอินทจักร ก) ลักษณะต้นเอื้องกุหลาบอินทจักร ขณะดอกบาน; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องกุหลาบอินทจักร

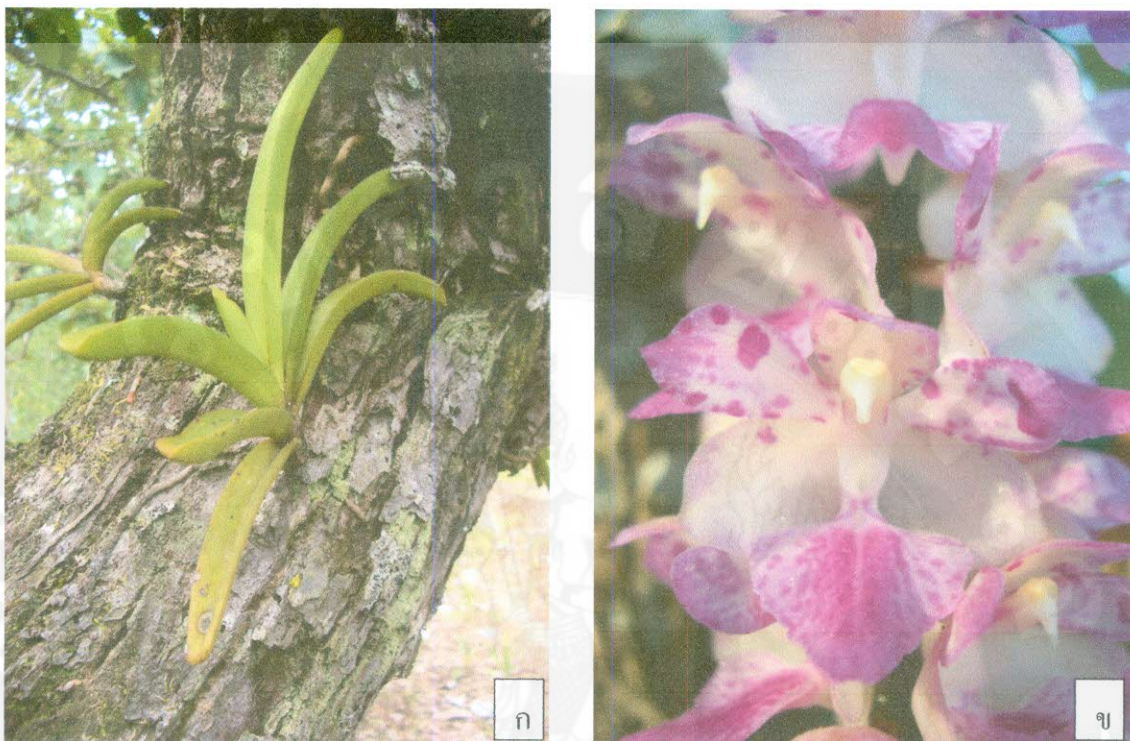
ต้น อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นรูปกระบอง กว้าง 1.00 ± 0.10 เซนติเมตร โคนห้อยปลายโค้งงอนขึ้น ยาว 20.00 ± 10.00 เซนติเมตร มีลักษณะปลายโค้งงอนขึ้น ยาว 16.00 เซนติเมตร

ใบ ใบรูปขอบขนานผิวก้านมีเส้นใบขนานเด่นชัด ปลายใบจักเป็นฟันแหลมแบ่งเป็นสองส่วนไม่เท่า ใบกว้าง 1.90 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 15.00 ± 5.00 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกโค้งงอนขึ้น มีจำนวน 2.50 ± 0.50 ช่อต่อต้น มีดอก 7.00 ± 3.00 ดอกต่อช่อดอกกว้าง 2.25 ± 0.25 เซนติเมตร กลีบดอกสีเหลืองปนน้ำตาลมีแต้มและจุดสีม่วงแดง หูปากมนสีเหลืองปนน้ำตาล แผ่นปลายปากรูปปลั้วขอบแผ่กว้างสีขาวมีจุดแต้มสีม่วงแดง ขอบปากจักเป็นฟันละเอียด ปลายเดือยดอกสีเขียวเข้ม โคนงอนขึ้นมาด้านหน้า ดอกมีกลิ่นหอมจางในตอนกลางวัน

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนเมษายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

3. เอื้องกุหลาบมาลัยแดง (*Aerides multiflora* Roxb.)

ภาพที่ 50 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องกุหลาบมาลัยแดง ก) ลักษณะของต้นเอื้องกุหลาบมาลัยแดง; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องกุหลาบมาลัยแดง

ต้น	อิงอาศัยบนต้นไม้ มีต้นอ้วนลำโค้งงอนขึ้น ต้นกว้าง 1.20 ± 0.20 เซนติเมตร ยาว 15.00 ± 5.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบสอแบนเป็นร่องรูปตัววี อวบน้ำ ซ้อนกันถี่ ปลายใบมนแบ่งเป็นสองส่วนไม่เท่า ใบกว้าง 1.90 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 15.00 ± 5.00 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกห้อยย้อย จำนวน 2.00 ± 1.00 ช่อต่อต้น มีดอก 40.00 ± 10.00 ดอกต่อช่อดอกเรียงเวียนแน่นช่อ ดอกกว้าง 2.50 ± 0.10 เซนติเมตร กลีบดอกสีขาวปลายกลีบมีแต้มและจุดสีม่วงแดงเข้ม หูปากสั้น แผ่นปลายปากแผ่กว้างรูปหัวใจปลายตัดสีม่วงแดงเข้ม เดือยดอกรูปกรวยสั้น ดอกมีกลิ่นหอมแรงในตอนกลางวัน
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

4. เอื้องพญาไร้ใบ (*Chiloschista viridiflava* Seidenf.)

ภาพที่ 51 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องพญาไร้ใบ ก) ลักษณะของต้นเอื้องพญาไร้ใบขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องพญาไร้ใบ

ต้น	อิงอาศัยบนต้นไม้ มีต้นขนาดเล็ก กว้าง 0.01 ± 0.00 เซนติเมตร ยาว 0.50 ± 0.25 เซนติเมตร
ใบ	ใบสอรูปหอกขอบขนาน จำนวน 3.00 ± 1.00 ใบ กว้าง 0.40 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 1.75 ± 0.25 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกห้อยย้อย จำนวน 2.00 ± 1.00 ช่อต่อต้น มีดอก 15.00 ± 10.00 ดอกต่อช่อดอกกว้าง 1.20 ± 0.05 เซนติเมตร กลีบดอกสีเขียวปนเหลือง หูปากตั้ง แผ่นปลายปากมีขนาดเล็กมาก เดี่ยวดอกรูปกรวยต้นมีร่องผ่ากลาง
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนเมษายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

5. เอื้องเขาแพะ [*Cleisostoma arietiana* (Rchb.f.) Garay]

ภาพที่ 52 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องเขาแพะ ก) ลักษณะต้นเอื้องเขาแพะ; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องเขาแพะ

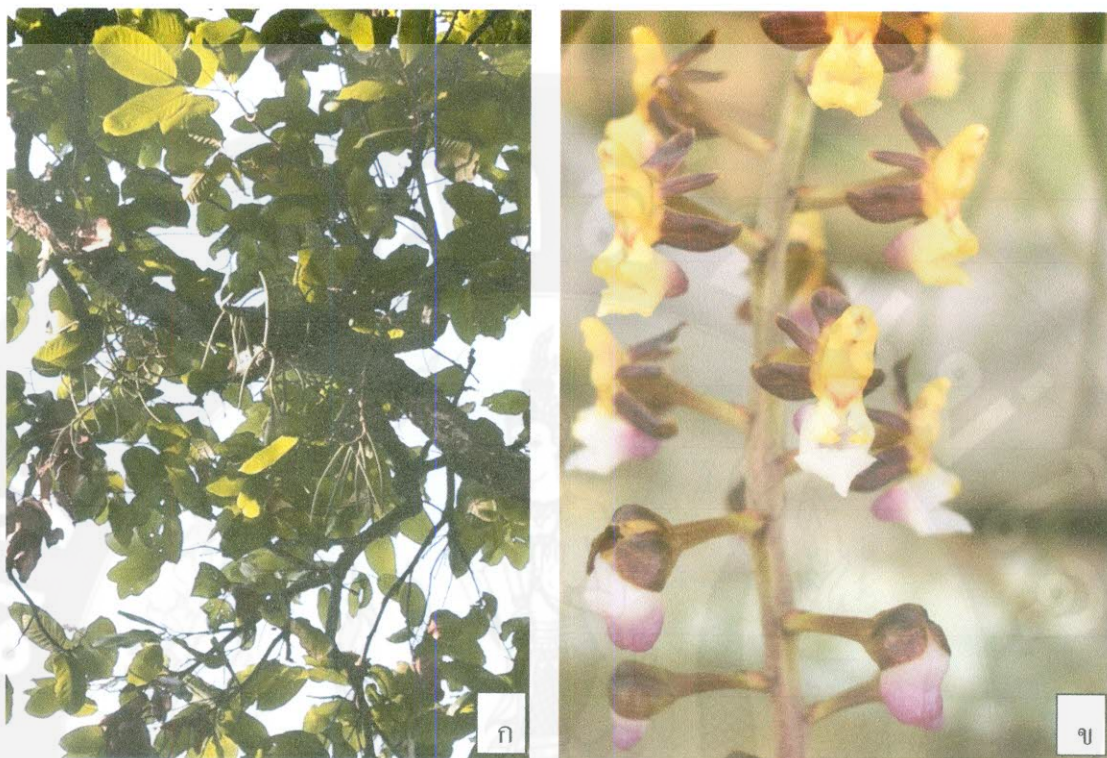
ต้น อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นห้อยย้อย ต้นกว้าง 0.50 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 7.00 ± 5.00 เซนติเมตร

ใบ ใบกลมโค้งปลาย สีเขียวปนม่วงแดง เรียงสลับชิดกัน ใบกว้าง 0.50 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 4.50 ± 0.50 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกโค้งห้อย จำนวน 2.00 ± 1.00 ช่อต่อต้น มีดอก 15.00 ± 5.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 0.50 ± 0.10 เซนติเมตร ดอกสีเหลืองเจือม่วงแดง มีเส้นกลางกลีบสีม่วงแดง เข้ม แผ่นปากหนาอวบสีม่วงแดง หูปากรูปสามเหลี่ยมแหลมส่วนปลายมีสีม่วงแดง เข้ม แผ่นปลายปากรูปสามเหลี่ยมแหลม เดี่ยวดอกเป็นกระเปาะปลายมนสีขาวเจือม่วงแดง

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ดอกทยอยบานนานกว่า 2 สัปดาห์

6. เอื้องก้างปลา (*Cleisostoma fuerstenbergianum* Krzl.)

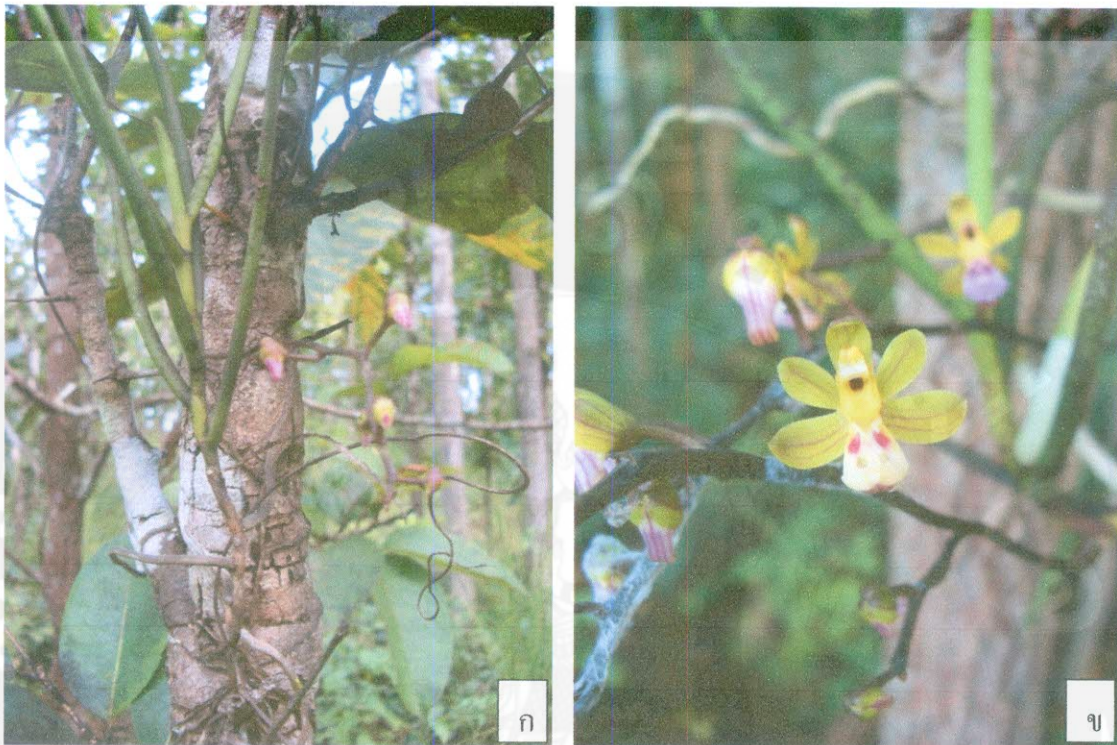

ภาพที่ 53 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องก้างปลา ก) ลักษณะต้นเอื้องก้างปลา; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องก้างปลา

ต้น	อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นห้อยย้อย ต้นกว้าง 0.70 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 25.00 ± 10.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบกลมโค้งปลายและบิดเล็กน้อย สีเขียว เรียงสลับกันห่าง ใบกว้าง 0.60 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 12.00 ± 3.00 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกโค้งห้อย จำนวน 2.00 ± 1.00 ช่อต่อต้น มีดอก 17.00 ± 4.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 0.90 ± 0.10 เซนติเมตร ดอกสีน้ำตาลปนเขียวปลายกลีบมีสีขาว แผ่นปากหนา อวบน้ำ หูปากรูปสามเหลี่ยมแหลมส่วนปลายมีสีเหลือง แผ่นปลายปากรูปสามเหลี่ยมแหลม เดี่ยวดอกเป็นกระเปาะปลายมนสีม่วงแดง
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนกันยายน ดอกทยอยบานนานกว่า 2 สัปดาห์

7. ไคลโซสโตมาซิมมอนดิอิ [*Cleisostoma simondii* (Gagnep) Seidenf.]

ภาพที่ 54 ลักษณะต้นและดอกของไคลโซสโตมาซิมมอนดิอิ ก) ลักษณะต้นของไคลโซสโตมาซิมมอนดิอิ; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของไคลโซสโตมาซิมมอนดิอิ

ต้น	อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นตั้ง ต้นกว้าง 0.70 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 30.00 ± 10.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบกลม สีเขียว เรียงสลับกันห่าง ใบกว้าง 0.70 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 12.00 ± 3.00 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกยาวโค้ง จำนวน 2.00 ± 1.00 ช่อต่อต้น มีดอก 10.00 ± 5.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 1.40 ± 0.10 เซนติเมตร ดอกสีเขียวปนเหลืองมีเส้นตามยาว 3 เส้นสีน้ำตาลปนม่วงแดง แผ่นปากหนาอวบสีขาวเชื่อมม่วงแดง หูปากรูปสามเหลี่ยมแหลมส่วนปลายมีสีม่วงแดงเข้ม แผ่นปลายปากรูปสามเหลี่ยมแหลมปลายขาว เดือยดอกเป็นกระเปาะสีขาวมีเส้นตามยาวสีม่วงแดง
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน ดอกทยอยบานนานกว่า 2 สัปดาห์

8. เอื้องงูเขียว (*Luisia psyche* Rchb.f.)

ภาพที่ 55 ลักษณะของต้นและดอกบนช่อของเอื้องงูเขียว

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และตุลูดอกของเอื้องงูเขียว

ต้น	อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นตั้งหรือโค้งห้อยปลายงอนขึ้น ต้นกว้าง 0.80 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 40.00 ± 10.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบกลม สีเขียวมีร่องตามยาวโดยรอบ เรียงสลับกันห่าง ใบกว้าง 0.80 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 12.00 ± 2.00 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกสั้นดอกออกเบียดกันเป็นกระจุก จำนวน 3.00 ± 1.00 ช่อต่อต้น มีดอก 4.00 ± 2.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 1.30 ± 0.10 เซนติเมตร ดอกสีเขียวปนเหลืองมีเส้นผ่านปากหนาอววม่วงแดงเข้ม ฐานปากรูปสี่เหลี่ยมปลายมนสีม่วงแดงเข้ม แผ่นปลายปากรูปสามเหลี่ยมปลายมนสีม่วงแดงเข้มมีลายร่างแหสีเหลือง
ตุลูดอก	ช่วงปลายเดือนเมษายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

9. เอื้องลิ้นดำใหญ่ (*Luisia thailandica* Seidenf.)

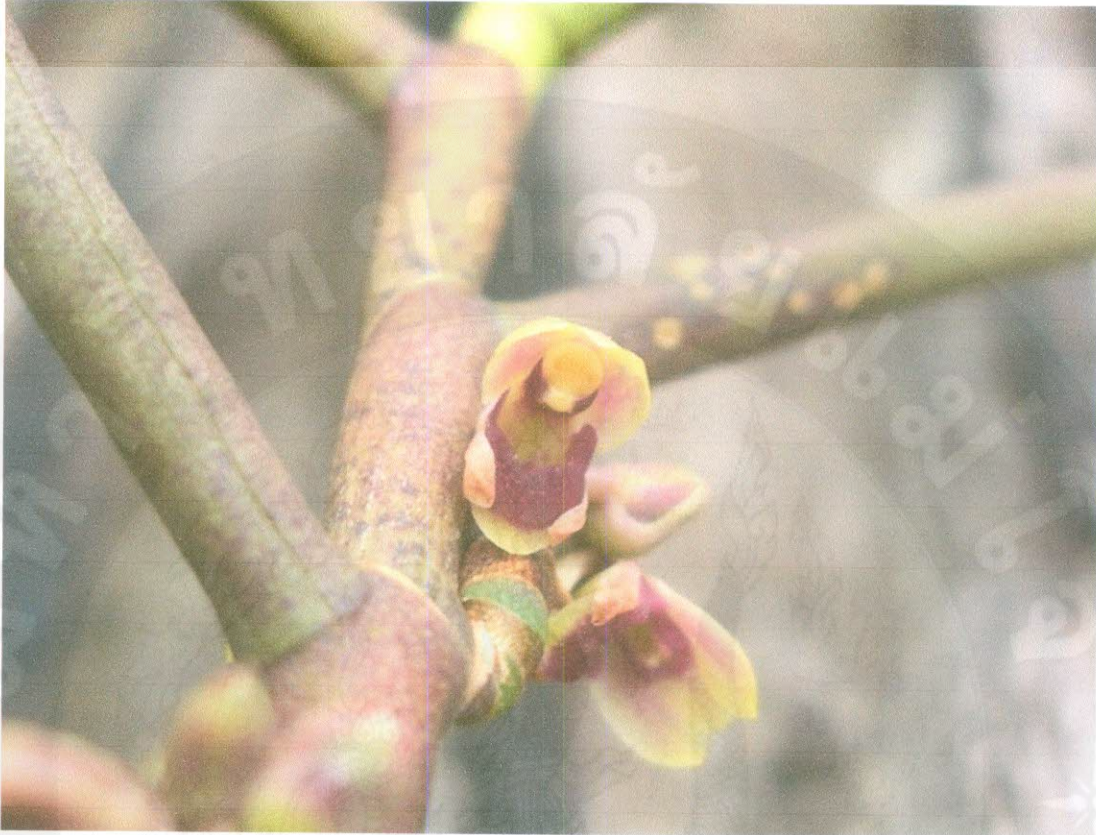

ภาพที่ 56 ลักษณะดอกบนช่อของเอื้องลิ้นดำใหญ่

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูกาลของเอื้องลิ้นดำใหญ่

ต้น	อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นตั้งหรือ โคน้อยปลายงอนขึ้น ต้นกว้าง 0.80 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 40.00 ± 10.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบกลม สีเขียวเหลืองม่วงแดง มีร่องตามยาวโดยรอบ เรียงสลับกันห่าง ใบกว้าง 0.80 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 12.00 ± 2.00 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกสั้นดอกออกเบียดกันเป็นกระจุก จำนวน 3.00 ± 1.00 ช่อต่อต้น มีดอก 4.00 ± 2.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 1.80 ± 0.20 เซนติเมตร ดอกสีเขียวปนเหลือง แผ่นปากหนาอวบม่วงแดงเข้ม หูปากขนาดเล็กไม่ชัดเจน แผ่นปลายปากรูปพัดสีม่วงแดงเข้ม มีลายร่างแหสีเหลือง
ฤดูกาล	ช่วงปลายเดือนเมษายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

10. เอื้องลินดำ (*Lusia zollingeri* Rchb.f.)

ภาพที่ 57 ลักษณะต้นและดอกบนช่อของเอื้องลินดำ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูออกของเอื้องลินดำ

ต้น	อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นตั้งหรือโค้งห้อยปลายงอนขึ้น ต้นกว้าง 0.50 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 25.00 ± 10.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบกลม สีเขียวเหลืออม่วงแดง มีร่องตามยาวโคจรอบ เรียงสลับกันห่าง ใบกว้าง 0.50 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 8.00 ± 2.00 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกสั้นดอกออกเบียดกันเป็นกระจุก จำนวน 3.00 ± 1.00 ช่อต่อต้น มีดอก 12.00 ± 2.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 0.70 ± 0.10 เซนติเมตร ดอกสีเขียวปนเหลืองเจือม่วงแดง แผ่นปากหนา ไม่มีหูปาก แผ่นปากสีเขียวเจือม่วงแดง แผ่นปลายปากสีม่วงแดง เข้มมีขอบปลายปากสีเขียว
ฤดูออก	ช่วงกลางเดือนเมษายน ดอกบานนานกว่า 2 สัปดาห์

11. เอื้องเขากวางอ่อน [*Phalaenopsis cornu-cervi* (Breda) Blume & Rchb.f.]

ภาพที่ 58 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องเขากวางอ่อน

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องเขากวางอ่อน

ต้น	อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นตั้งหรือโค้งปลายขึ้น ต้นกว้าง 0.75 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 10.00 ± 5.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบอวบหนาสีเขียว เรียงสลับชิดกัน ใบกว้าง 6.50 ± 2.00 เซนติเมตร ยาว 10.00 ± 2.00 เซนติเมตร
ดอก	ช่อดอกยาว 20.00 ± 5.00 เซนติเมตร จำนวน 3.00 ± 2.00 ช่อต่อต้น มีดอก 10.00 ± 5.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 3.00 ± 0.25 เซนติเมตร ดอกสีเขียวปนเหลืองมีแถบตามขวางและจุดสีม่วงแดง แผ่นปากหนาสีขาว หูปากตั้งรูปสี่เหลี่ยมมีจุดสีม่วงแดง บริเวณโคนด้านหน้าและด้านใน ระหว่างหูปากมีสันและมีเส้นยาวสีขาว 2 เส้น กึ่งกลางระหว่างหูปากและแผ่นปลายปากมีสันสูงสีม่วงแดง แผ่นปลายปากรูปหัวใจ ปลายแหลม
ฤดูดอก	ช่วงต้นเดือนสิงหาคม ดอกทยอยบานนานกว่า 6 สัปดาห์

12. เอื้องไอยเรศ [*Rhynchostylis retusa* (L.) Blume]

ภาพที่ 59 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องไอยเรศ ก) ลักษณะต้นไอยเรศขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องไอยเรศ

ต้น อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นรูปกระบอง กว้าง 1.25 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 25.00 ± 5.00 เซนติเมตร ปลายโค้งงอนขึ้น

ใบ ใบสอบแคบและยาว สีเขียว ปลายใบโค้งลง ปลายใบโค้งงอเป็นพื้นแหลมแบ่งเป็น 2 ส่วนไม่เท่า ใบกว้าง 1.75 ± 0.25 เซนติเมตร ยาว 25.00 ± 5.00 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกห้อย ยาว 40.00 ± 10.00 เซนติเมตร จำนวน 3.00 ± 2.00 ดอกต่อช่อ มีดอกจำนวนมากเรียงกันแน่นเวียนรอบช่อ ดอกกว้าง 1.40 ± 0.10 เซนติเมตร กลีบนอกและกลีบในหนาสีขาวและมีจุดประสีม่วงแดงกระจาย ปากหนาสีม่วงแดง แผ่นปากแคบยาวสีขาวมีครึ่งปลายเป็นสีม่วงแดง เดี่ยวดอกแบนตามยาวปลายมน ดอกมีกลิ่นหอมแรงในตอนกลางวัน

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ดอกบานนานกว่า 3 สัปดาห์

13. เอื้องเข็มหนู [*Smitinandia micrantha* (Lindl.) Holtt.]

ภาพที่ 60 ลักษณะของต้นและดอกของเอื้องเข็มหนู ก) ลักษณะของต้นเอื้องเข็มหนูขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องเข็มหนู

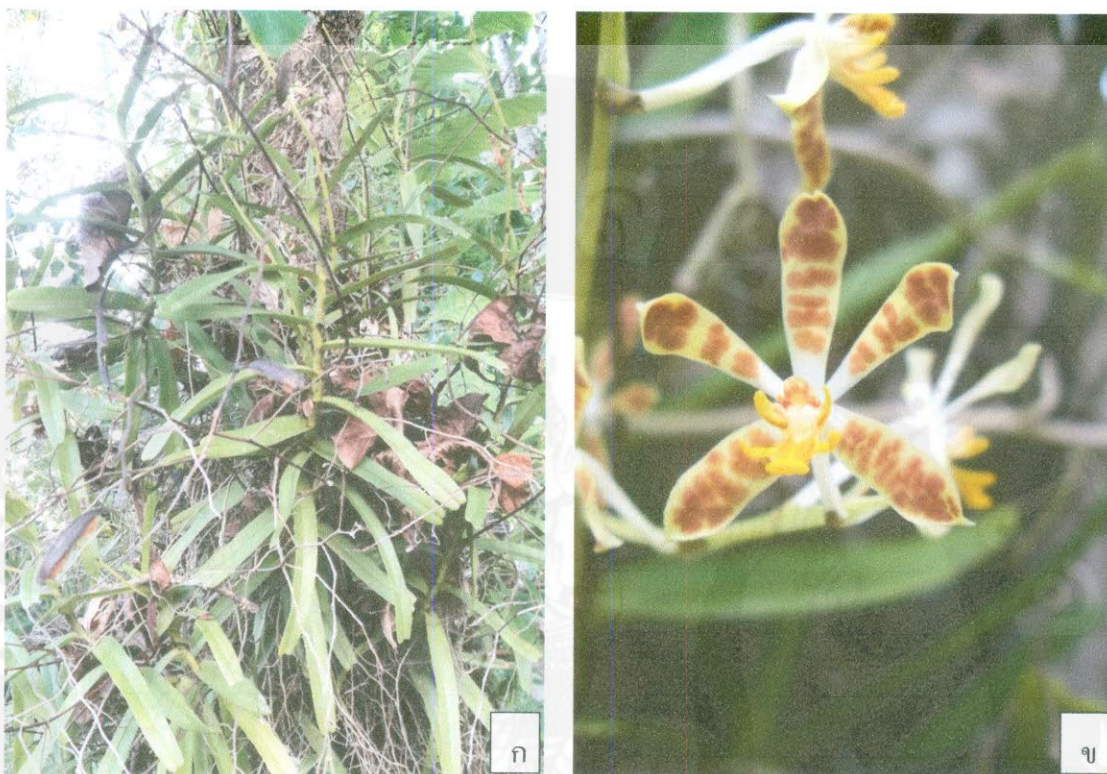
ต้น อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นรูปกระบอก กว้าง 0.50 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 10.00 ± 5.00 เซนติเมตร ปลายโค้งงอนขึ้น

ใบ ใบอวบแคบ สีเขียว ปลายใบมนแบ่งเป็น 2 ส่วนไม่เท่า ใบกว้าง 1.25 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 7.00 ± 2.00 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกห้อย ยาว 8.50 ± 2.00 เซนติเมตร จำนวน 1.50 ± 0.50 ดอกต่อช่อ ดอกทยอยบานจากโคนสู่ปลายช่อที่ละมีดอกจำนวน 20.00 ± 10.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 0.60 ± 0.00 เซนติเมตร กลีบนอกและกลีบในหนาสีขาวเจือม่วงแดง ปากหนาสีขาว หูปากตั้งกางมีจุดสีม่วงแดง แผ่นปลายปากสีขาวมีแต้มสีม่วงแดงแผ่กว้างอยู่กลางปาก

ฤดูดอก ช่วงกลางเดือนเมษายน ดอกทยอยบานนานกว่า 4 สัปดาห์

14. เอื้องเสือเผ้ว [*Staurochilus dawsonianus* (Rehb.f.) Schltr.]

ภาพที่ 61 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องเสือเผ้ว ก) ลักษณะต้นเอื้องเสือเผ้ว; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องเสือเผ้ว

ต้น	อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นรูปกระบอก โคนงอน กว้าง 1.00 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 50.00 ± 15.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบอวบ กว้าง 2.25 ± 0.25 เซนติเมตร และยาว 15.00 ± 5.00 เซนติเมตร ปลายใบมน แบ่งเป็นสองส่วนไม่เท่า ช่อดอกตั้ง ยาว 15.00 ± 5.00 เซนติเมตร
ดอก	มีดอกจำนวน 40.00 ± 15.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 3.50 ± 0.10 เซนติเมตร กลีบนอกและกลีบในสีเหลืองปนเขียว มีปื้นสีม่วงแดงปนน้ำตาลพาดเป็นแนวตามขวางกลีบ หูปากขอบขนานปลายมนสีเหลืองและมีสีม่วงแดงตรงโคน แผ่นปลายปากแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนด้านข้างมีขนาดเล็กปลายมนและ โคนงอนขึ้น แผ่นกลางปากรูปสี่เหลี่ยม ปลายมนและ โคนงอนขึ้น ดอกมีกลิ่นหอมแรงในเวลากลางวัน
ฤดูดอก	ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ดอกบานนาน 6 สัปดาห์

15. เอื้องเข็มขาว (*Vanda lilacina* Teijsm. & Binn.)

ภาพที่ 62 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องเข็มขาว ก) ลักษณะของต้นเอื้องเข็มขาวขณะบานดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และฤดูดอกของเอื้องเข็มขาว

ต้น	อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นรูปกระบอง ตั้งตรง กว้าง 0.90 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 25.00 ± 5.00 เซนติเมตร
ใบ	ใบแคบแข็ง กว้าง 1.25 ± 0.25 เซนติเมตร และยาว 10.00 ± 2.00 เซนติเมตร ปลายใบตัดและมีหยักแหลมสั้นๆ ช่อดอกตั้ง ยาว 15.00 ± 5.00 เซนติเมตร
ดอก	มีดอกจำนวน 17.00 ± 8.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 1.90 ± 0.10 เซนติเมตร กลีบนอกและกลีบในสีขาว ปลายกลีบนอกล่างมีสีม่วงแดงหรือม่วงปนฟ้า กลีบในบิดเล็กน้อย โคนแผ่นปลายปากกว้าง แผ่นปลายปากตัดบากกลางเล็กน้อย เดี่ยวดอก ต้นรูปกรวยแบน แผ่นปิดกลุ่มเรณูสีเหลืองอ่อนมีเส้นขีดสีม่วง ดอกมีกลิ่นหอมแรงในเวลากลางวัน
ฤดูดอก	ช่วงปลายเดือนมกราคม ดอกบานนาน 6 สัปดาห์

16. เอื้องสามปอยนก (*Vanda liouvillei* Finet)

ภาพที่ 63 ลักษณะต้นและดอกของเอื้องสามปอยนก ก) ลักษณะของต้นเอื้องสามปอยนกขณะกำลังพัฒนาช่อดอก; ข) ลักษณะดอกบนช่อ

ลักษณะของต้น ใบ ดอก และช่อดอกของเอื้องสามปอยนก

ต้น อิงอาศัยบนต้นไม้ ต้นรูปกระบอง ตั้งตรง กว้าง 0.90 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 20.00 ± 5.00 เซนติเมตร

ใบ ใบอวบ กว้าง 1.60 ± 0.10 เซนติเมตร ยาว 17.25 ± 2.25 เซนติเมตร ปลายใบแหลม และแบ่งเป็นสองปลายไม่เท่า

ดอก ช่อดอกตั้ง ยาว 35.00 ± 5.00 เซนติเมตร มีดอกเรียงเวียนหลวมๆ รอบช่อ มีดอกขนาดเล็กจำนวน 20.00 ± 10.00 ดอกต่อช่อ ดอกกว้าง 2.20 ± 0.10 เซนติเมตร กลีบนอกและกลีบในคู่ไปด้านหลังเล็กน้อย สีเหลืองถึงสีน้ำตาลมีลายสมุกสีน้ำตาลปนม่วง โคนแผ่นปลายปากแคบ แผ่นปลายปากบากกลางแบ่งเป็นสองชายคล้ายหางปลา เดี่ยวดอกรูปกรวย แผ่นปิดกลุ่มเรณูสีเหลือง ดอกมีกลิ่นหอมจางในเวลากลางวัน

ฤดูดอก ช่วงต้นเดือนเมษายน ดอกบานนาน 6 สัปดาห์

ปีที่สอง (กันยายน 2560 ถึง ตุลาคม 2561) ได้นำต้นกล้วยไม้ชนิดที่มีความสวยงาม และพบอยู่ในป่าชุมชนฯ จำนวน 4 ชนิดคือ เอื้องผึ้งในกระถาง 4 นิ้ว 200 ต้นและต้นกล้วยไม้เอื้องผึ้ง 700 ต้น ต้นกล้วยไม้เอื้องชางิ้ว 700 ต้น ต้นกล้วยไม้เอื้องสายน้ำผึ้ง 700 ต้น และต้นกล้วยไม้เอื้องสายช้อยไม้ 700 ต้น ไปติดตามต้นไม้บริเวณสองฟากทางระยะทาง 3 กิโลเมตรของถนนในป่าชุมชนฯ พบว่า ประชาชนบ้านปางเปาได้ให้ความร่วมมือในการปกป้องและรักษาป่าดีมาก แต่ทว่าในฤดูร้อนที่ผ่าน มาได้มีไฟป่าลุกลามมาจากพื้นที่ป่าใกล้เคียงเป็นบริเวณกว้าง ทำให้ป่าชุมชนบ้านปางเปาได้รับความเสียหายจากไฟป่าครั้งนี้พอสมควร ต้นกล้วยไม้บางต้น ได้ถูกความร้อนจากเปลวไฟจนแห้งตาย แต่ส่วนใหญ่ยังคงปลอดภัย และเจริญเติบโตต่อเมื่อได้รับน้ำฝนในปลายฤดูร้อน

วิจารณ์ผลการวิจัย

การสำรวจชนิดของกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกในสามฤดู ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านปางเปา ตำบลขี้เหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในฤดูหนาวซึ่งเริ่มตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือนตุลาคมถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนกุมภาพันธ์ พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกในฤดูนี้ 9 ชนิด โดยช่วงต้นฤดูหนาวมีกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 4 ชนิด ช่วงกลางฤดูหนาวมีกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 2 ชนิด และในช่วงปลายฤดูหนาวมีกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 3 ชนิด ในฤดูร้อนซึ่งเริ่มตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือนกุมภาพันธ์ถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนพฤษภาคม พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกในฤดูนี้ 26 ชนิด โดยในช่วงต้นฤดูร้อนมีกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 2 ชนิด ช่วงกลางฤดูร้อนมีกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 19 ชนิด และช่วงปลายฤดูร้อนมีกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 5 ชนิด และในฤดูฝนซึ่งเริ่มตั้งแต่สัปดาห์ที่สามของเดือนพฤษภาคมถึงสัปดาห์ที่สองของเดือนตุลาคม พบกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกในฤดูนี้ 28 ชนิด โดยในช่วงต้นฤดูฝนมีกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 2 ชนิด ช่วงกลางฤดูฝนมีกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 22 ชนิด และช่วงปลายฤดูฝนมีกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอก 4 ชนิด จะเห็นว่าในฤดูหนาวมีจำนวนกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกน้อยที่สุด (9 ชนิด) ขณะที่ในฤดูร้อนและฤดูฝนมีจำนวนกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกใกล้เคียงกัน (26 และ 28 ชนิด ตามลำดับ) ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของป่าผลัดใบที่ต้นไม้อายุส่วนใหญ่มีการพักตัวในฤดูหนาว ในช่วงต้นฤดูหนาวซึ่งยังมีความชุ่มชื้นอยู่จึงมีกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกมากกว่าช่วงกลางฤดูหนาวที่มีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง ขณะที่ปลายฤดูหนาวที่อากาศเริ่มมีอุณหภูมิที่สูงขึ้นจึงมีจำนวนกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกเพิ่มขึ้น และเข้าสู่ฤดูร้อนที่มีความชื้นจากฝนฟ้าคะนองและอุณหภูมิที่สูงขึ้นมาก ทำให้อายุกล้วยไม้มีการเจริญในอัตราที่สูงขึ้นและมีการออกดอกในช่วงนี้มากตามไปด้วย ต่อเนื่องถึงฤดูฝนที่กล้วยไม้ที่ขึ้นอาศัยอยู่ตามพื้นดินได้งอกส่วนเหนือดินขึ้นมาเจริญเติบโตและออกดอก เดือนที่มีจำนวนกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกมากที่สุดคือ

ฤดูร้อนคือเดือนเมษายน (17 ชนิด) และเดือนที่มีจำนวนกล้วยไม้ที่เริ่มบานดอกมากที่สุดในฤดูฝนคือเดือนสิงหาคม (10 ชนิด)

ความถี่ของจำนวนประชากรกล้วยไม้ที่พบ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความอุดมสมบูรณ์ของป่า โดยป่าชุมชนฯ ในเขต 4 เขต 5 เขต 6 และ เขต 7 เป็นเขตที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าเขต 1 เขต 2 เขต 3 เขต 8 และเขต 9 ซึ่งเป็นพื้นที่ชายขอบป่าชุมชนฯ

กล้วยไม้ในป่าชุมชนบ้านปางเปา พบจำนวน 63 ชนิด จัดจำแนกออกเป็นสองวงศ์ย่อย คือ วงศ์ย่อยออร์คิดอยดีย์ เผ่าออร์คิดีย์ จำนวน 14 ชนิด ใน 4 สกุล คือ สกุลท้าวคูดู (*Brachycorythis*) 1 ชนิด สกุลสังหิน (*Habenaria*) 9 ชนิด สกุลนางอ้ว (*Pecteilis*) 2 ชนิด และสกุลนางตาย (*Peristylus*) 2 ชนิด และวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีย์ (*Epidendroideae*) พบกล้วยไม้ 49 ชนิด ใน 8 เผ่า ได้แก่ เผ่าเนอर्वิลีย์ (*Nervilleae*) 1 สกุล คือ สกุลบัวสันโดษ (*Nervillea*) 1 ชนิด เผ่ามาลาซิดีย์ (*Malaxideae*) 3 สกุล คือ สกุลไลพาลีส (*Liparis*) 2 ชนิด สกุลหูเสือ (*Malaxis*) 1 ชนิด และสกุลพัดนางชี (*Oberonia*) 1 ชนิด เผ่าซิมบิเดีย์ (*Cymbideae*) 4 สกุล คือ สกุลเอื้องโรย (*Bromheadia*) 1 ชนิด สกุลกาเรการ่อน (*Cymbidium*) 2 ชนิด สกุลว่านอึ้ง (*Eulophia*) 5 ชนิด และสกุลเอื้องจูงนาง (*Geodorum*) 3 ชนิด เผ่าอาร์ชูซีอี (*Arethuseae*) 2 สกุล คือว่านข้าวเหนียว (*Pachystoma*) 1 ชนิด และสกุลเอื้องดินใบหมาก (*Spathoglottis*) 1 ชนิด เผ่าซีโลจีเนีย (*Coelogyneae*) 1 สกุล คือสกุลหมากเลื่อม (*Coelogyne*) 2 ชนิด เผ่าโพโดคิลีย์ (*Podochileae*) 1 สกุล คือ สกุลเอื้องตะขบขาว (*Eria*) 2 ชนิด เผ่าเดนโดรบีอี (*Dendrobieae*) 2 สกุล คือ สกุลสิงโต (*Bulbophyllum*) 1 ชนิด และสกุลหวาย (*Dendrobium*) 8 ชนิด และเผ่าแวนเดีย์ (*Vandaeae*) 9 สกุล คือ สกุลกุหลาบ (*Aerides*) 3 ชนิด สกุลพญาไร้ใบ (*Chiloschista*) 1 ชนิด สกุลโคลโซสโตมา (*Cleisostoma*) 3 ชนิด สกุลเอื้องลิ้นดำ (*Luisia*) 3 ชนิด สกุลฟาแลนออปซิส (*Phalaenopsis*) 1 ชนิด สกุลช้าง (*Rhynchostylis*) 1 ชนิด สกุลแจ่มหนู (*Smitinandia*) 1 ชนิด สกุลเสือ (*Staurochilus*) 1 ชนิด และสกุลสามปอย (*Vanda*) 2 ชนิด ซึ่งจำนวนชนิดกล้วยไม้ที่พบในป่าชุมชนบ้านปางเปา (63 ชนิด ใน 2 วงศ์ย่อย) ซึ่งมีจำนวนชนิดเท่ากับกล้วยไม้ที่พบในป่าชุมชนบ้านมณีพฤกษ์ ตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้างจังหวัดน่าน ดังที่อนุพันธ์และคณะ (2550) ได้รายงานว่าพบกล้วยไม้จำนวนถึง 63 ชนิด ใน 3 วงศ์ย่อย ทั้งนี้ที่มีความแตกต่างในบางชนิดเพราะสภาพพื้นที่ของป่าชุมชนบ้านปางเปามีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณผสมป่าเต็งรัง ในระดับความสูงที่ 550-600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ขณะที่ป่าชุมชนบ้านมณีพฤกษ์ที่มีสภาพป่าเป็นป่าดิบเขา ในระดับความสูง 1,600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล จึงทำให้มีความหลากหลายของชนิดกล้วยไม้แตกต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษากล้วยไม้ในป่าชุมชนบ้านปางเปาในปีแรกในแต่ละสัปดาห์ในช่วงฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมีนาคม พบกล้วยไม้จำนวน 63 ชนิด จัดจำแนกออกเป็นสองวงศ์ย่อย คือ วงศ์ย่อยออร์คิดอยดีย์ เผ่าออร์คิดีย์ จำนวน 14 ชนิด ใน 4 สกุล คือ สกุลท้าวคูดู (*Brachycorythis*) 1 ชนิด สกุลสังหิน (*Habenaria*) 9 ชนิด สกุลนางอ้ว (*Pecteilis*) 2 ชนิด และสกุลนางตาย (*Peristylus*) 2 ชนิด และวงศ์ย่อยอีพิเดนดรอยดีย์ (*Epidendroideae*) พบกล้วยไม้ 49 ชนิด ใน 8 เผ่า ได้แก่ เผ่าเนอर्वิลีย์ (*Nervilleae*) 1 สกุล คือ สกุลบัวสันโดษ (*Nervillea*) 1 ชนิด เผ่ามาลาซิดีย์ (*Malaxideae*) 3 สกุล คือ สกุลไลพาติส (*Liparis*) 2 ชนิด สกุลหูเสือ (*Malaxis*) 1 ชนิด และสกุลพัดนางชี (*Oberonia*) 1 ชนิด เผ่าซิมบิเดีย์ (*Cymbideae*) 4 สกุล คือ สกุลเอื้องโรย (*Bromheadia*) 1 ชนิด สกุลการเราร้อน (*Cymbidium*) 2 ชนิด สกุลว่านอึ้ง (*Eulophia*) 5 ชนิด และสกุลเอื้องจุงนาง (*Geodorum*) 3 ชนิด เผ่าอาร์ชูซีอี (*Arethuseae*) 2 สกุล คือ ว่านข้าวเหนียว (*Pachystoma*) 1 ชนิด และสกุลเอื้องดินใบหมาก (*Spathoglottis*) 1 ชนิด เผ่าซีโลจีเนียอี (*Coelogyneae*) 1 สกุล คือ สกุลหมากเลื่อม (*Coelogyne*) 2 ชนิด เผ่าโพโดคิลีย์ (*Podochileae*) 1 สกุล คือ สกุลเอื้องตะขาบขาว (*Eria*) 2 ชนิด เผ่าเดนโดรบีอี (*Dendrobieae*) 2 สกุล คือ สกุลสิงโต (*Bulbophyllum*) 1 ชนิด และสกุลหวาย (*Dendrobium*) 8 ชนิด และเผ่าแวนเดีย์ (*Vandeae*) 9 สกุล คือ สกุลกุหลาบ (*Aerides*) 3 ชนิด สกุลพญาไร้ใบ (*Chiloschista*) 1 ชนิด สกุลไคลโซสโตมา (*Cleisostoma*) 3 ชนิด สกุลเอื้องลิ้นดำ (*Luisia*) 3 ชนิด สกุลฟาแลนออปซิส (*Phalaenopsis*) 1 ชนิด สกุลช้าง (*Rhynchostylis*) 1 ชนิด สกุลแจ่มหนู (*Smitinandia*) 1 ชนิด สกุลเสื่อ (*Staurochilus*) 1 ชนิด และสกุลสามปอย (*Vanda*) 2 ชนิด เดือนที่พบกล้วยไม้เริ่มบานจำนวนมากที่สุดคือฤดูร้อนในเมษายน รองมาคือฤดูฝนในเดือนสิงหาคม และพบจำนวนน้อยที่สุดในฤดูร้อน และยังพบว่าจำนวนประชากรกล้วยไม้ที่พบ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความอุดมสมบูรณ์ของป่า โดยป่าชุมชนฯ ในเขต 4 เขต 5 เขต 6 และเขต 7 เป็นเขตที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าเขต 1 เขต 2 เขต 3 เขต 8 และเขต 9 ซึ่งเป็นพื้นที่ชายขอบป่าชุมชนฯ

จากการนำต้นกล้วยไม้ชนิดที่มีความสวยงามและพบอยู่ในป่าชุมชนฯ จำนวน 4 ชนิดคือ ต้นเอื้องผึ้งและต้นกล้าเอื้องผึ้ง ต้นกล้าเอื้องช้างน้ำว ต้นกล้าเอื้องสายน้ำผึ้ง และต้นกล้าเอื้องสายย่อยไม้ รวมทั้งสิ้น 3,000 ต้น ไปติดตามต้นไม้บริเวณสองฟากทางระยะทาง 3 กิโลเมตรของถนนในป่าชุมชนฯ พบว่าต้นกล้ากล้วยไม้บางต้นได้ถูกความร้อนจากไฟฟ้าแห้งตายไปบางส่วน แต่ส่วนใหญ่ยังคงเหลือรอดและเจริญเติบโตต่อไป โดยได้รับความร่วมมือในการปกป้องรักษาและดูแลผืนป่าจากประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- Sheehan, T. and M, Sheehan. 1994. **An Illustrated Survey of Orchid Genera**. Timber Press. Melbourne. 421 p.
- จิต อินปราง. 2556. **กล้วยไม้เบื้องต้น**. เอกสารประกอบการสอน. สาขาพืชสวนประดับ คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่. 464 หน้า.
- ไพบุลย์ ไพรีพ่ายฤทธิ. 2521. **ตำรากกล้วยไม้สำหรับผู้เริ่มต้น**. อาหารการพิมพ์. กรุงเทพฯ. 43 หน้า.
- 2531. **ตำรากกล้วยไม้สำหรับผู้เริ่มต้น**. อาหารการพิมพ์. กรุงเทพฯ. 232 หน้า.
- ไพโรจน์ คชรินทร์. 2556. **ผลสำเร็จของการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านปางเปา**. การประชุมวิชาการเสนอมผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 29 ณ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ระหว่างวันที่ 24-25 ตุลาคม 2556. หน้า 275-281.
- ศูนย์ภูมิอากาศ สำนักพัฒนาอุตุนิยวิทยา. 2560. **ภูมิอากาศจังหวัดเชียงใหม่**. (ออนไลน์) แหล่งที่มา: climate.tmd.go.th/province/เหนือ/ภูมิอากาศเชียงใหม่pdf.
- สำนักงานป่าไม้เชียงใหม่. 2548. **รายงานสรุปผลการปฏิบัติงาน งานบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ กิจกรรมหลักส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชน**. ฝ่ายจัดการป่าชุมชนและไม้เศรษฐกิจ. กรมป่าไม้. เชียงใหม่. 245 หน้า.
- อนุพันธ์ กงบังเกิด, สานิตย์ ศรีเจริญ และชนากร วงษ์ศา. 2550. **ความหลากหลายของกล้วยไม้บริเวณป่าชุมชนหมู่บ้านมณีพฤกษ์ ตำบลงอบ อำเภอกู่ช้าง จังหวัดน่าน**. NU Science Journal, 4(2): 177-187.
- อำนาจ เหล็งบำรุง. 2552. **ลักษณะทางนิเวศวิทยาและสัณฐานวิทยาของกล้วยไม้สกุลฮาเบนาเรียในป่าชุมชนบ้านปางเปา**. ปัญหาพิเศษปริญญาตรี. สาขาพืชสวนประดับ คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่. 46 หน้า.